

ఓమ్.

కృష్ణాయ వాసుదేవాయ హరయే పరమాత్మనే
ప్రణతః క్షేత్రనాథాయ గోవిందాయ నమోనమః.

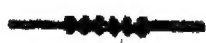
శ్రీవిచార చంద్రోదయము.

బ్రహ్మవిద్యారంభమునకు నుపయుక్త మైన
షోడశకలాత్మకగ్రంథము.

శ్రీపీతాంబరపండితకృత హిందుస్థానిమూలగ్రంథమునకు
ఆంధ్రభాషలో భాషాంతరీకరణము
జనార్దనస్వామిచైతన్యనిచే జేయఁబడినది
ఆవృత్తి మొదటిది.

కాలివాహనశకము 1880 కీటకనామసంవత్సర మాఘశుద్ధపక్షము.

రెండవ ముద్రణము

మొరికా డైమండు ముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రింపఁబడినది.

చ న్న పు రి.

1926.

26905
సంఖ్య

శుద్ధా శుద్ధ పత్రము.

పుట.	పంక్తి.	తప్పు.	ఒప్పు.
1	6	సదా	సదా. 1
15	24	ఘటద్రవ్యన్యాయ	ఘటద్రవ్యన్యాయ
28	18	వానికి ద్రవ్య	వానికి ద్రవ్య,
35	8	లకు విష	లకు అవిష
64	12	బ్రహ్మత్మ	బ్రహ్మత్మ
67	8	అభ్యాసములచే	అభ్యాసబలముచే
„	9	సర్వథా కలితము	సర్వథా గలితము
70	17	నిశ్చయజ్ఞాన	నిశ్చయము జ్ఞాన
„	20	ముముక్షుశ్రవ	ముముక్షు, శ్రవ
72	8	న్యము కాచ్ఛా	న్యమున కాచ్ఛా
„	22	యే దేశమందు	యేక దేశమందు

ఓ మ్.

శ్రీ విచార చంద్రోదయము.

ప్రథమ కల.

శ్లోకమ్. సంసారమత్తమాతంగ గండదారణకేసరిన్ ।

శ్రీవాసుదేవ చైతన్య ! మంగలం కురు మే సదా.

ఉ పో ధ్వా త వ ర్ణ న ము.

ప్రశ్న.—పురుషార్థ మనఁగా నేమి ?

ఉత్తర.—సర్వపురుషులయిచ్చయొక్క విషయము పురుషార్థము 2.

ప్ర.—సర్వపురుషులకు యెట్టి యిచ్చ కలుగును ?

ఉ.—సర్వపురుషులకు సమస్తదుఃఖములయొక్క నివృత్తికొఱ కును, పరమానందప్రాప్తికొఱకును యిచ్చ కలుగును.

ప్ర.—సమస్తదుఃఖములకు నివృత్తి, పరమానందప్రాప్తి ఇవి యెవ్వి ?

ఉ.—సమస్తదుఃఖములకు నివృత్తి 3, మఱియు పరమానంద ప్రాప్తి 4, ఇవి మోక్షస్వరూపము.

ప్ర.—మోక్షము దేనివలనఁ గలుగును ?

ఉ.—మోక్షము 5, బ్రహ్మజ్ఞానమువలనఁ గలుగును 6.

ప్ర.—బ్రహ్మజ్ఞాన మనఁగా నేమి ?

ఉ.—ఇది బ్రహ్మస్వరూపము, అని యథార్థముగాఁ దెలిసికొనుట.

ప్ర.—బ్రహ్మజ్ఞాన మెన్నిప్రకారములు గలది ?

ఉ. — బ్రహ్మజ్ఞానము పరోక్షము, అపరోక్షము అని ద్వివిధము.

ప్ర. — పరోక్షబ్రహ్మజ్ఞాన మెద్ది ?

ఉ. — బ్రహ్మము సచ్చిదానందరూపముగ నున్న దని యెఱుఁగుట.

ప్ర. — పరోక్షబ్రహ్మజ్ఞానము ఏ హేతువువలన నగును ?

ఉ. — సద్గురువు, మఱియు సచ్చాత్మము, తద్వచనముమీఁద విత్వాస ముంచుటచే పరోక్షబ్రహ్మజ్ఞాన మగును.

ప్ర. — పరోక్షబ్రహ్మజ్ఞానముచేత నేమి యగును ?

ఉ. — అసత్త్వాపాదకావరణము 7 యొక్క నివృత్తి యగును.

ప్ర. — పరోక్షజ్ఞానము ఎపుడు పూర్ణ మగును ?

ఉ. — పరోక్షజ్ఞానము బ్రహ్మనిష్ఠగురువు, వేదాంతశాస్త్రము, ప్రియ కనుసారముగ బ్రహ్మస్వరూపనిర్ధారణము చేసినపుడు పూర్ణ మగును.

ప్ర. — అపరోక్షబ్రహ్మజ్ఞాన మేది ?

ఉ. — సచ్చిదానందబ్రహ్మము నే నని యెఱుఁగుట అపరోక్షబ్రహ్మజ్ఞానము.

ప్ర. — అపరోక్షబ్రహ్మజ్ఞానము ఏ హేతువువలన నగును ?

ఉ. — గురుముఖిద్వారమున తత్త్వమస్యాదిమహావాక్యములయొక్క శ్రవణమువలన అపరోక్షబ్రహ్మజ్ఞాన మగును.

ప్ర. — అపరోక్షబ్రహ్మజ్ఞానము ఎన్నివిధములు ?

ఉ. — అపరోక్షబ్రహ్మజ్ఞానము అదృఢదృఢభేదముచే ద్వివిధము.

ప్ర. — అదృఢాపరోక్షబ్రహ్మజ్ఞాన మేది ?

ఉ. — అసంభావనా విపరీతభావనా 8 సహితముగ బ్రహ్మత్వల యేకతానిశ్చయము, అదృఢాపరోక్షబ్రహ్మజ్ఞానము.

ప్ర. — అదృఢాపరోక్షబ్రహ్మజ్ఞానము ఏ హేతువువలన నగును ?

ఉ. — కొంచెము మలవిత్తే పదోషము లుండఁగా శ్రుత మైన నానా త్వజ్ఞానము, బ్రహ్మమందు అద్వైతా సంభవజ్ఞానము, భేదవాదిపామర పురుషుల సంగతియొక్క సంస్కారము వీనితోఁగూడిన పురుషునికి గురు ముఖిద్వారమున మహావాక్యశ్రవణముచే అదృఢాపరోక్షజ్ఞానమగును.

ప్ర. — అదృఢాపరోక్షజ్ఞానముచే ఏఫలము ప్రాప్త మగును?

ఉ. — అదృఢాపరోక్షజ్ఞానముచే ఉత్తరులోకము ప్రాప్తమై, పవిత్ర శ్రీమత్కులమందు, లేక జ్ఞానపురుషునికులమందు జన్మ మగును.

ప్ర. — అదృఢాపరోక్షజ్ఞానము ఎపుడు పూర్ణ మగును?

ఉ. — బ్రహ్మనిష్ఠ యైన సచ్చిదానందాదిలక్షణములయొక్క అప రోక్షజ్ఞానమైనను, సంశయ 9 విపర్యయములయొక్క సద్భావ మై నపుడు అదృఢాపరోక్షజ్ఞానము పూర్ణ మగును.

ప్ర. — దృఢాపరోక్షబ్రహ్మజ్ఞాన మేది?

ఉ. — అసంభావనా విపరీతభావనారహిత మగు బ్రహ్మత్వైక్యనిష్ఠ యము దృఢాపరోక్షబ్రహ్మజ్ఞానము.

ప్ర. — దృఢాపరోక్షబ్రహ్మజ్ఞానము ఏ హేతువువలన నగును?

ఉ. — గురుముఖముచే ప్రాప్త మైన మహావాక్యార్థము 10 యొక్క శ్రవణమనననిదిధ్యాసనముల చే దృఢాపరోక్షబ్రహ్మజ్ఞాన మగును.

ప్ర. — దృఢాపరోక్షబ్రహ్మజ్ఞానమునకు ఫల మేమి?

ఉ. — అభానాపాదకావరణము 11 మఱియు విత్తేప 12 సహితా జ్ఞానము వీనియొక్క నివృత్తియై బ్రహ్మప్రాప్తిరూపమోక్షము.

ప్ర. — దృఢాపరోక్షబ్రహ్మజ్ఞానము యెపుడు పూర్ణ మగును?

ఉ. — దేహమందు అహంతాజ్ఞానమున లె ఆజ్ఞానముయొక్క బాధము చేసి, బ్రహ్మభిన్నత్వయందు అహంతాజ్ఞానము యెపు డగునో అపుడు.

ప్ర. — అత్తానాత్మవిచార మనున దేమి?

ఉ. — అత్తను, మఱియు అనాత్తను వేఱువేఱుగా యెఱుఁగుట.

ప్ర. — ఈ విచారము ఏ హేతువువలన నగును?

ఉ. — ఈశ్వర వేదగురువులు, మఱియు స్వాంతఃకరణము, ఈ నలుగురియొక్క కృపవలన ఈ విచార మగును 13.

ప్ర. — ఈ విచారమునకు ఫల మేమి?

ఉ. — ఈ విచారముచే దృఢాపరోక్షబ్రహ్మజ్ఞాన మగుచున్నది.

ప్ర. — ఈ విచారము యెపుడు పూర్ణ మగును ?

ఉ. — ఈ విచారము దృఢాపరోక్షజ్ఞాన మైనపుడు పూర్ణమగును.

ప్ర. — దేనియొక్క విచారము చేయవలయును?

ఉ. — నే నెవ్వఁడు? బ్రహ్మ మేది? ప్రపంచ మేది? ఈ మూఁడు వస్తువులయొక్క విచారము చేయవలయును.

ప్ర. — యీ మూఁడువస్తువులయొక్క సాధారణరూపము లేవి?

ఉ. — నేను బ్రహ్మము ఇవి చైతన్యము, ప్రపంచము జడము 14.

ప్ర. — చైతన్య మనున దేమి?

ఉ. — ఏది జ్ఞానరూపమై ఘటపటాదిప్రపంచమును యెఱుఁగుచున్నదో, మఱియు దేని నెఱుఁగుటకు మన యింద్రియాదులందు ఏదియు సమర్థము కాదో, అది చైతన్యము.

ప్ర. — జడ మనున దేమి?

ఉ. — ఏది త న్నెఱుఁగదో, ఇతరులను యెఱుఁగదో, ఇట్టి యజ్ఞానము 15, మఱియు తత్కార్య మైన భూతభౌతిక 16 ప్రపంచము జడము.

ప్ర. — పైఁ జెప్పఁబడిన మూఁడువస్తువుల విచారముయొక్క ఉపయోగము యేరీతిగా నగును?

ఉ. — తత్త్వమసి మహావాక్యమందు స్థిత మైన త్వంవదము, తత్త్వదము, వానియొక్క వాచ్యార్థములైన జీవుఁడు, ఈశ్వరుఁడు, వారిలో

వారియొక్క ఉపాధిరూప మైన యేప్రపంచము గలదో, దానిని రజ్జువు నందు సర్పన్యాయముగ, స్థాణువునందు పుగుషన్యాయముగ, మరుభూమి యందు మృగజలన్యాయముగ యెఱుఁగుట ప్రపంచవిచారముయొక్క ఉపయోగ మగును; నేను త్వంపదలత్యౌర్థ మైన ఆత్మ, ఆ నేనే తత్పద లత్యౌర్థ మగు బ్రహ్మము; ఈరీతిగా బ్రహ్మత్వైక్యమును యెఱుఁగుట నే నెవఁడు, బ్రహ్మ మేది, ఈ విచారముయొక్క ఉపయోగ మగును.

ప్ర.—ఈ విచారాధికారి యెవఁడు? వాఁడు యేమి చేయు చున్నాఁడు?

ఉ.—ఈ విచారమునకు అధికారి ఉత్తమజిజ్ఞాసువు 17 వాఁడు సద్గురుకృపవలన ఉపోద్ఘాతాదిప్రక్రియలను విచారించి, నేనే బ్రహ్మ ముగా నున్నా నని బ్రహ్మత్వమును అపరోక్షముగా యెఱుఁగుచున్నాఁడు.

ప్ర.—ఆ ప్రక్రియలయొక్క 18 నామము లేవి?

ఉ.—1 ఉపోద్ఘాతము 2 ప్రపంచారోపాపవాదము 3 దేహాత్ర యములకు ద్రష్ట నేను 4 నేను పంచకోశాతీతుఁడు 5 అవస్థాత్రయము లకు సాక్షి నేను 6 ప్రపంచమిథ్యాత్వము 7 ఆత్మవిశేషణములు 8 సచ్చిదానందవిశేషవర్ణనము 9 అనిర్వాచ్యసిద్ధాంతవర్ణనము 10 సా మాన్యచైతన్యము విశేషచైతన్యము 11 త్వంపదతత్పదములవాచ్యా ర్థలత్యౌర్థవిచారము 12 జ్ఞానికర్మనివృత్తి 13 సప్తజ్ఞానభూమికలు 14 జీవన్ముక్తి విదేహముక్తి 15 వేదాంతప్రమేయము ఇవి తన్నామములు.

టి ప్ప ణ ము.

1. ప్రతిపాదించుటకు యోగ్యమైన అర్థమును మనస్సులోనుంచి తదర్థముకొఱకు అన్యార్థప్రతిపాదనము ఉపోద్ఘాతము; యెట్లనఁగా— మజ్జిగకొఱకు వచ్చుట ఆవుసమాచారము నడుగుట.

2. ధర్మార్థకామమోక్షము లగు నాలుగుపురుషార్థములలో శ్రేష్ఠ మైన మోక్షపురుషార్థమునకు ఇచ్చట గ్రహణము.
3. మిథ్యాత్వనిశ్చయము అత్యంతనివృత్తి మనఃబడును.
4. పరమప్రేమమునకు విషయము పరమానంద మనఃబడును.
5. కర్తృత్వభోక్తృత్వాదులైన అన్యథాభావమును విడిచి స్వస్వరూపముచే స్థితియే మోక్షము. స్వర్గ వైకుంఠ గోలోక బ్రహ్మలోకాదులప్రాప్తిని కొందఱు మోక్ష మనుచున్నారు.
6. బ్రహ్మభిన్న మగు ఆత్మయొక్కజ్ఞానము మోక్షహేతువు.
7. బ్రహ్మము లేదు; ఈరీతిగా బ్రహ్మసద్భావమునకు సంపాదక మైన ఆవరణము.
8. అసంభావనావిపరీతభావనాలక్షణములు శ్రీ విచారసాగర మందు వివరముగ వ్రాయఁబడినవి.
9. ద్వికోటికజ్ఞానమును సంశయ మందురు.
10. జీవబ్రహ్మలవకతాబోధక వాక్యము మహావాక్యము.
11. బ్రహ్మము భాసిల్లదు; ఈరీతిగా బ్రహ్మప్రతీతి సంపాదక మైన ఆవరణము.
12. స్థూలసూక్ష్మశరీరసహిత మగు చిదాభాసము, మతీయు తద్ధర్మములైన కర్తృత్వభోక్తృత్వజననమరణాద్యులును విశ్లేష మనఃబడును.
13. సద్గురువు మొదలగు జ్ఞానసామగ్రియొక్కప్రాప్తి ఈశ్వర కృప, శాస్త్రార్థధారణశక్తి వేదకృప, శాస్త్రానుసారముగ స్వానుభవానుసారముగ యథార్థోపదేశము చేయుట గురుకృప, శాస్త్రగురు వచనానుసారముగ సాధనములను సంపాదించుట స్వాంతఃకరణకృప.
14. సమష్టివ్యష్టిస్థూలసూక్ష్మకారణదేహములు, వానిఅవస్థలు, వానిధర్మములు ప్రపంచ మనఃబడును.

15. “ నేను యెఱుఁగను ” అను వ్యవహారమునకు హేతు వైన వరణవిక్షేపశక్తి గల అనాదిభావరూపపదార్థము.

16. భూతకార్యమైన పిండబ్రహ్మాండాది భౌతిక మనఁబడును.

17. వివేకాదిసాధనసంపన్నుఁ డయి, కుతర్కరహితుఁ డైన అధి
రి ఉత్తమజిజ్ఞాసువు.

18. బోధ చేయు ప్రకారము.

ఇతి శ్రీవిచారచంద్రోదయే - ఉపోద్ఘాతవర్ణననామికా
ప్రథమకలా సంపూర్ణా.

ద్వితీయ క ల

ప్ర ప.ం చా రో పా ప వా ద ము.

ప్ర.—శుద్ధబ్రహ్మాంబునందు ప్రపంచారోపము ఏరీతిగాఁ గలుగును?

ఉ.—అనాదియైన శుద్ధబ్రహ్మాంబునందు అనాది 1 కల్పిత ప్రకృతి
మ; ఆ ప్రకృతికి బ్రహ్మముతో తాదాత్మ్యసంబంధము గలదు
ప్రకృతభేదసహితవాస్తవాభేదమును తాదాత్మ్యసంబంధ మందురు].

అప్రకృతి, మాయా-విద్యాతమఃప్రధానరూపములచేత విభాగమును పొందుచున్నది; వానిలో శుద్ధసత్త్వగుణప్రధానమైనది 2 మాయాయనఁబడును, మలినసత్త్వగుణప్రధానమైనది 3 అవిద్య యనఁబడును, తమోగుణ మధికముగాఁగలది తమఃప్రధానప్రకృతి యనఁబడును.

మాయ 4 దానియందు బ్రహ్మప్రతిబింబము, మఱియు బింబమైనబ్రహ్మము చేరి, జగత్కర్త సర్వజ్ఞఁ డగు ఈశ్వరుఁ డనఁబడును.

అవిద్య, మఱియు దానియందు బ్రహ్మప్రతిబింబము, మఱియు బింబమైన బ్రహ్మము మూఁడు చేరి, కర్త, భోక్త, అల్పజ్ఞఁ డగు జీవుఁ డనఁబడును [ఈ స్థానమందు బింబమైన బ్రహ్మంబు అవిద్యోపహితవైతన్యము, లేక కూటస్థుఁ డనఁబడును].

ఈశ్వరుఁడు, మఱియు జీవుఁడు, ఇద్దఱును అనాదికల్పితులుగా నున్నారు; వానిలో ఈశ్వరోపాధియైన మాయ వొకటిగ నుండుటవలనను, ఆపేక్షికవ్యాపకముగ నుండుటవలనను ఈశ్వరుఁడు ఒకఁడుగాను, ఆపేక్షికవ్యాపకుఁడుగాను 5 ఉన్నాఁడు; జీవోపాధియైన అవిద్య నానావిధములుగా నుండుటవలనను, పరిచ్ఛిన్నముగ నుండుటవలనను జీవులు అనేకులుగాను, పరిచ్ఛిన్నముగాను ఉన్నారు.

ఆ జీవేశ్వరులకు అనాదికల్పితభేదము గలదు. సృష్టికి పూర్వము జీవోపాధియైన అవిద్య జీవకర్తసహితముగ మాయయందు లీనమగుచున్నది. ఆ మాయ సుషుప్తియందుండు అవిద్యవలె బ్రహ్మముకన్న భిన్నముగ ప్రతీతము గాదు; కావున సృష్టికి మునుపు సజాతీయ విజాతీయ స్వగతభేదరహిత మగు ఒకటే. అద్వితీయసచ్చిదానందరూపమయినట్టి బ్రహ్మము గలదు.

ఆ బ్రహ్మమునకు సృష్ట్యారంభమందు పరిపక్వమైన జీవులకర్మరూ

పనిమిత్తముచే ఒకఁడైన నేను బహురూపము గావలయు నని ఇచ్చు పుట్టెను;

తదిచ్చాయోగముచే మాయయందు క్షోభము గలిగి ఆకాశ నాయుతేజోజలవృథ్వు లని పంచమహాభూతములు క్రమముగా పుట్టినవి.

ఆ భూతములయొక్కపంచీకరణ మవుటకు పూర్వమందు వానిచే సమష్టివ్యష్టిసూక్ష్మసృష్టియై, పిదప ఈశ్వరేచ్ఛవలన వానియొక్కపంచీకరణమై, దానివలన సమష్టివ్యష్టిరూపస్థూలసృష్టి పుట్టుచున్నది.

దానిలో—సమష్టి స్థూలసూక్ష్మకారణ ప్రపంచములయొక్క అభిమాని జీవదృష్టిచే ఈశ్వరుఁడు, మఱియు వ్యష్టిస్థూలసూక్ష్మకారణ ప్రపంచములయొక్క అభిమాని జీవుఁడు; వానిలో—ఈశ్వరుఁడు సర్వజ్ఞఁ డగుటవలన నిత్యముక్తుఁడు గాను, జీవుఁడు అల్పజ్ఞఁ డగుటవలన బద్ధుఁడుగాను ఉన్నాఁడు.

ఈప్రకారముగ సుద్ధబ్రహ్మమందు ప్రపంచారోప మగుచున్నది.

ప్ర.—ఈ యారోపము సత్యమా? మిథ్యయా?

ఉ.—రజ్జువందు సర్పన్యాయమున, సాక్షియందు స్వప్నన్యాయమున, దర్పణమందు ప్రతిబింబన్యాయమున మిథ్యగా నున్నది.

ప్ర.—ఈ యారోపము దేనివలన కలుగు చున్నది?

ఉ.—ఈ యారోపము అజ్ఞానమువలన కలుగు చున్నది.

ప్ర.—ఈ యారోపము ఎపుడుపుట్టెను? ఎందుకు పుట్టవలెను?

ఉ.—వస్త్రమునందు ముఱికిపడినపుడు కడుగవలెను గాని ఇది నెఱుపుడు పడుచున్న దని, ఎందుకు పడుచున్న దని అడుగుటచే ప్రయోజనము లేదు; అట్లు ఈ ప్రపంచారోపము ఎపుడు ఎందుకని పూర్వపక్ష ప్రయోజనము లేదు; తన్నివృత్త్యుపాయము చేయుట ఉచితము.

ప్ర.—ఈ యన్ని ఆరోపములనివృత్తి ఏరీతిగా నగును?

ఉ. — బ్రహ్మజ్ఞానమువలన మాయకును అవిశ్వకును నివృత్తియై, దానివలన కార్యసహితప్రకృతికి, దానివలన ప్రకృతిబ్రహ్మసంబంధము నకును, దానివలన జీవభావేశ్వరభావములకును, దానివలన జీవేశ్వర భేదమునకును నివృత్తియై, దానివలన బంధనివృత్తియై, మోక్షము సిద్ధమగును; ఈవిధముగా ఏకకాలముందే సర్వారోపనివృత్తిరూపాపవాదమగుచున్నది.

ప్ర. — బ్రహ్మజ్ఞానము దేనివలన గగును?

ఉ. — బ్రహ్మజ్ఞానము ముందు చెప్పబోవు విచారమువలన గగును.

టిప్పణము.

1. ఉత్పత్తిరహితవస్తువు స్వరూపముచే అనాది యనఁబడును; అటువంటివి బ్రహ్మము, ఈశ్వరుఁడు, జీవుఁడు, అవిద్య, భేదము, సంబంధము ఈ యాఱు యనాది యనఁబడును; మరియు ప్రపంచము ప్రవాహరూపముచే అనాదిగానే యున్నది.

2. ఉత్తీయ శూద్రులైన ఇద్దఱిమంత్రులను దమించి యుండు ఒక బ్రాహ్మణరాజువలె రజస్తమములను దమించియుండు సత్త్వగుణము శుద్ధసత్త్వగుణ మనఁబడియె.

3. శూద్రులైన ఇద్దఱి రాజపుత్రులచే దమింపఁబడిన ఒక బ్రాహ్మణమంత్రివలె రజస్తమములచే దమింపఁబడిన సత్త్వగుణము పలిన సత్త్వగుణ మనఁబడును.

4. ఇచ్చట మాయాశబ్దముచే మాయ, మరియు తమఃప్రధాన ప్రకృతి ఈ రెండు ఈశ్వరోపాధులయొక్క గ్రహణము గలదు; మాయాంగీకారముచే ఈశ్వరుఁడు కులాలునివలె జగత్తునకు నిమిత్తకారణ

ముగాను, తమఃప్రధానప్రకృత్యంగీకారముచే మృత్తికవలె జగత్తునకు ఉపాదానకారణముగాను ఉన్నాఁడు.

5. ఒకనియొక్క యపేక్షచే వ్యాపకమై, ఇంకొకనియొక్క యపేక్షచే పరిచ్ఛిన్నమయినది ఆపేక్షిక వ్యాపకమనఁబడును.

6. సర్పమునకును తద్జ్ఞానమునకును బాధమై, రజ్జురూపాధిష్ఠానావశేషమువలె ప్రపంచమునకును తద్జ్ఞానమునకును బాధమై, అధిష్ఠానరూపశుద్ధబ్రహ్మము అవశేషముగాఁ జేయుట అపవాదము.

ఇతి శ్రీవిచారచంద్రోదయే - ప్రపంచారోపాపవాదవర్ణననామికా ద్వితీయకలా సంఘాతా.

తృతీయకల

దేహత్రయములయొక్క ద్రష్టనేను.

ప్ర.—దేహత్రయద్రష్టనే ననుటకు ఆమూఁడు దేహములు ఏవేవి?

ఉ.—స్థూలసూక్ష్మకారణములు ఈ మూఁడు దేహములు.

ప్ర.—స్థూలదేహము ఎట్లున్నది?

ఉ.—పంచీకృత పంచమహాభూత పంచవింశతీత త్వములరూపము.

ప్ర.—పంచమహాభూతములు ఏవేవి?

ఉ.—ఆకాశ వాయు తేజోజలప్రభువులు ఇవి పంచమహాభూతములు.

ప్ర.—పంచమహాభూతములయొక్క ఇరువదైదుతత్త్వము లేవేవి?

ఉ.—ఆకాశతత్త్వపంచకము—కామక్రోధశోకమోహభయములు.

వాయుతత్త్వపంచకము—చలనవలన ధావనప్రసారణాకుంచనములు.

తేజస్తత్త్వపంచకము—క్షుధాతృషాలస్యనిద్రాకాంతులు.

జలతత్త్వపంచకము—శుక్ర శోణితలాలా మూత్రస్వేదములు.

ప్రభృతీతత్త్వపంచకము—అస్థిమాంసనాడీత్వగ్రోమములు.

ప్ర.—పంచీకృతభూత మనఁగా నేమి?

ఉ.—దేనియొక్క పంచీకరణ మైనదో, అది పంచీకృతభూతము.

ప్ర.—పంచీకరణ మనున దేమి?

ఉ.—పంచభూతములందు ఒక్కొక్కభూతమును రెండురెండుభాగములు చేసి, మొదటిది మైదుభాగములు తనస్థలముమీఁద నుంచి, రెండవదైన ఐదుభాగములందు ఒక్కొక్క భాగమును నాలుగునాలుగు భాగములు చేసి, వానిలో నొక్కొక్క భాగము తనకన్న ఇతరభూత భాగములందు చేర్చుటకు పేరు పంచీకరణము.

ప్ర.—ఐదుభూతములయొక్క పరస్పరమిశ్రణము ఎట్లు గలుగును?

ఉ.—ఐదుగురు మిత్రులు వేఱువేఱుప్రకారము గల పండ్లు తెచ్చి, ఒక్కొక్కడును తినుటకు పూర్వమందు తనపండ్లలో అర్థమర్థముపండ్లు తనకొఱకు నుంచి, మిగతపండ్లలో నాలుగునాలుగుభాగములు చేసి,

నాలుగుమిత్రులకును ఒక్కొక్కభాగ మిచ్చుటచే పండ్లయొక్కమిశ్రణము ఎట్లు గలుగునో, అట్లు భూతములమిశ్రణము ఎఱుంగవలయును.

ప్ర.—పంచమహాభూతములకు ఇరువదైదుతత్త్వములు ఏరీతిగ?

ఉ.—అన్ని భూతములందు తమతమయొక్క ఒక్కొక్కముఖ్యభాగము గలదు; మరియు, అముఖ్యములైన నాలుగుభాగములు అన్యభూతములవి వచ్చినవి; ఈరీతిగా ఒక్కొక్కభూతములందు ఐదైదుతత్త్వములు గలుగుటవలన అన్ని చేరి ఇరువదైదుతత్త్వములు.

ప్ర.—స్థూలదేహమందు ఈ తత్త్వములు ఎట్లు వర్తించుచున్నవి?

ఉ.—కామక్రోధశోకమోహభయములైన ఆకాశతత్త్వపంచకమందు కామము, ఆకాశమందు వాయుభాగము చేరుటచే నగును; ఎందుకనఁగా—కామనారూపవృత్తి చంచలము, వాయువును చంచలము.

క్రోధము—ఆకాశమందు తేజోభాగము చేరుటచే నగును; ఎందుకనఁగా, క్రోధముచే శరీరము తప్తమగును, తేజస్సును తపనశక్తిగలది.

శోకము—ఆకాశముయొక్క ముఖ్యభాగము; ఎందుకనఁగా, శోకమైనపుడు శరీరము శూన్యమువలె, ఆకాశమును శూన్యమువంటిది

మోహము—ఆకాశమందు జలభాగము చేరుటచే నగును; ఎందుకనఁగా, పుత్రాదులందు మోహముపుట్టిన జలబిందువు ప్రసరించును.

భయము—ఆకాశమందు పృథ్వీభాగము చేరుటచే నగును; ఎందుకనఁగా, భయమైనపుడు శరీరము జడమగును; పృథ్వీయును జడము.

చలనవలన ధావనప్రసారణములైన వాయుతత్త్వపంచకమందు—

చలనము—వాయువందు జలభాగము చేరుటచే నగును; ఎందుకనఁగా, జలము చంచలము.

వలనము—వాయువునందు తేజోభాగము చేరుటచే నగును; ఎందుకనగా, తేజస్సునందు ఎండించుధర్మము గలదు.

ధావనము—వాయువుయొక్క ముఖ్యభాగము; ఎందుకనగా, వాయువు పరుగెత్తు చున్నది.

ప్రసారణము—వాయువందు ఆకాశభాగము చేరుటచే నగును; ఎందుకనగా, ఆకాశము ప్రసృతము.

ఆకుంచనము—వాయువందు పృథ్వీభాగము చేరుటచే నగును; ఎందుకనగా, పృథ్వి ఆకుంచితము.

క్షుధాత్మపాలస్యనిద్రాకాంతు లైన తేజస్తత్త్వపంచకమందు.—

క్షుధ—తేజస్సుయొక్క ముఖ్యభాగము; ఎందుకనగా, క్షుధ యైనపుడు భక్ష్యాన్నము భస్మమగును, అగ్నియందును భస్మమగును.

తృష—తేజస్సునందు వాయుభాగము చేరుటచే నగును; ఎందుకనగా, తృషచే కఠము శోషించును, వాయువుచేత గుడ్డయెండును.

ఆలస్యము—తేజస్సునందు పృథ్వీభాగము చేరుటచే నగును; ఎందుకనగా, ఆలస్యముచే శరీరము జడము, పృథ్వియును జడము.

నిద్ర—తేజస్సునందు ఆకాశభాగము చేరుటచే నగును; ఎందుకనగా, నిద్రచే శరీరము శూన్యము, ఆకాశమును శూన్యము.

కాంతి—తేజస్సునందు జలభాగముచేరుటచే నగును; ఎందుకనగా, ఎండచే కాంతియు న్యూనమగును, జలమును న్యూనమగును.

శుక్రశోణితలాలామూత్రస్వేదములైన జలతత్త్వపంచకమందు.—

శుక్రము—జలముయొక్క ముఖ్యభాగము; ఎందుకనగా, శుక్రము శ్వేతము గర్భహేతువు, జలమును శ్వేతము వృక్షహేతువు.

శోణితము—జలమందు పృథ్వీభాగము చేరుటచే నగును; ఎందుకనగా, శోణితము ఆర్ద్రము, పృథ్వియును ఒక్కొక్కచోట ఆర్ద్రము.

లాల-జలమందు ఆకాశభాగము చేరుటచే నగును; ఎందుకనగా, లాలఉచ్చనీచము, ఆకాశమును స్థూలదృష్టికి ఉచ్చనీచము.

మూత్రము-జలమునందు తేజోభాగము చేరుటచేత నగును; ఎందుకనగా, మూత్రమును ఉష్ణము, తేజస్సును ఉష్ణము.

స్వేదము-జలమందు వాయుభాగము చేరుటచే నగును; ఎందుకనగా, స్వేదము శ్రమముచే, వాయువును వ్యజనశ్రమముచే.

అస్థిమాంసనాడిత్వచారోమములైన పృథ్వీతత్త్వపంచకమందు.—

అస్థి-పృథ్వీయొక్కముఖ్యభాగము; ఎందుకనగా, అస్థి కఠోరము పీతవర్ణము, పృథ్వీయును కఠోరమై ఒకానొకచోట పీతవర్ణము.

మాంసము-పృథ్వీయందు జలభాగము చేరుటచేత నగును; ఎందుకనగా, మాంసము జలమువలె తడిగా నున్నది.

నాడి-పృథ్వీయందు తేజోభాగము చేరుటచే నగును; ఎందుకనగా, నాడిచే తాపపరీక్ష యగును, తేజస్సును తాపరూపము.

త్వచ-పృథ్వీయందు వాయుభాగము చేరుటచే నగును; ఎందుకనగా, త్వచచే శీతోష్ణాదిస్పర్శము తెలియఁబడును, వాయువును స్పర్శగుణము గలదిగా నున్నది.

రోమము-పృథ్వీయందు ఆకాశభాగము చేరుటచే నగును; ఎందుకనగా, రోమము కత్తిరించిన పీడగాదు; కనుక శూన్యరూపము, ఆకాశమును స్థూలదృష్టిచే శూన్యరూపము.

ఈరీతిగా స్థూలశరీరమందు ఇరువదైదుతత్త్వములు వర్తించును.—

ప్ర.—ఇరువదైదుతత్త్వములు ఎఱుఁగుటయందుప్రయోజనమేమి?

ఉ.—అవి పంచీకృతపంచమహాభూతము, నేను వానిని ఎఱిగినవాఁడైనద్రష్ట ఘటద్రష్టనా్యాయమున వానికన్న వేఱుగా నున్నాను; ఇట్లు నిశ్చయము చేయుట ప్రయోజనము.

ప్ర.—ఇరువదైదుతత్త్వములు నేను కాననియు, నావి కావని ఎట్లు ఎఱుంగవలెను?

ఉ.—ఆకాశాదిభూతములందు కామక్రోధాదులు 1 పుట్టి నేను ఎఱుగుచున్నాను; ఎపుడు పుట్టివో, అపుడు వానియొక్క వమును నేను ఎఱుగుచున్నాను; అందువలన ఇవి నేను కాను నావి కావు, ఇవి ఆకాశాదు లవిగా నున్నవి; నేను వీనిని ఎఱుగఁజేసద్రష్ట ఘటద్రష్టృన్యాయమున వీనికన్న వేఱని ఎఱుంగవ

ప్ర.—నేను కాను, నావికా వని యెఱుగుటచే ఏది నిశ్చయ

ఉ.—స్థూలదేహము, మఱియు తద్ధర్మము లైన నామరూపాత్మా వర్ణసంబంధపరిమాణజన్మమరణములు మొదలైనవి నేను కాను, నావి కా వని నిశ్చయము కలుగును.

ప్ర.—నామాదులు నేనుకాను, నావికా వని ఎట్లు ఎఱుంగవ

ఉ.—జన్మముకన్న మునుపు నామము లేదు; జన్మానంతరః ప్రితముగ నున్నది; మఱియు శరీరాంతర్గతభిన్నభిన్నావయవః యొక్క విచారము చేసినపుడు నామమున కాశ్రయము ఏయః మును కనఁబడదు. అట్లు బ్రాహ్మణాదిజాతి స్థూలదేహముయొక్క ము; సూక్ష్మదేహముయొక్కయు, ఆత్మయొక్కయు ధర్మన దు; ఏలాగున ననఁగా, పూర్వదేహమందు సూక్ష్మదేహము టియు ఆత్మ ఇవిరెండును వర్తమానదేహమందును, భావిదేహ మును వర్తించును; జాతిమాత్రము వేఱగును. అట్లు బ్రహ్మచ నాలుగుఆశ్రమములు భిన్నభిన్నకర్మములు చేయించుటకొఱకు దేహమందు అంగీకరింపఁబడినవి; అవి మనుష్యమాత్రమందున

భవింపవు. అట్లు గౌరవామరక్తపీతాదు లైన రంగులు స్థూలదేహమందు ప్రత్యక్షముగ కనబడుచున్నవి. అట్లు పితృపుత్రగురుశిష్యస్త్రీ పురుషస్వామిసేవకర్తాదులు మొదలుకొని స్థూలదేహములకు పరస్పర సంబంధములు కల్పింపఁబడినవి. అట్లు పొడుగులావు మొదలుకొని ఆకారములు స్థూలదేహమందే కనబడుచున్నవి. ఎందువలన నేను స్థూలదేహము కానో, అందువలన పైఁ జెప్పఁబడిన నామజాత్యాదులైన స్థూలదేహధర్మములు నేను కాను, అవి నావి కావు; వాని నెఱిగినవాఁడైన ద్రష్ట నేను ఘటద్రష్టన్యాయమున వానికన్న వేఱు.

ప్ర.—జన్మమృత్యువులు గలవాఁడు నేను కాను, అవి నాకు కలుగవు; అని ఎట్లు ఎఱుఁగవలెను ?

ఉ.—ఆత్మకు జన్మ మంగీకరించినపుడు ఆత్మ అనిత్య మగును; ఆవార్త మీమాంసకులు మొదలయిన పరలోకవాదు లగు ఆస్తికులకు ఇష్టము కాదు; ఎందు కనఁగా, ఆత్మ కుత్పత్తి గలిగినపుడు నాశము గలుగును; దానివలన పూర్వజన్మమందు సుకృతదుష్కృతములు చేయకుండినను, ఇప్పుడు సుఖదుఃఖములభోగము, మఱియు ఈ జన్మమందు చేసినకర్మమునకు భోగము లేకయే నాశము, ఈ ద్వివిధదోషములు గలుగును; అందువలన కర్మవాదిమతమందు ఆత్మ కర్త భోక్త యని యంగీకరించినను, జన్మమృత్యురహితముగానే యంగీకరింతురు. ఇదిగాక, ఆత్మయొక్కజన్మమందు ఏకారణమును సంభవింపదు; ఎందు కనఁగా, ఆత్మయొక్క కారణము ఆత్మకన్న భిన్నము గావలసి యుండును; ఆత్మభిన్నము లగు నామరూపాద్యనాత్మపదార్థములు రజ్జుసర్పన్యాయముగ ఆత్మయందు కల్పితములు, అవి ఆత్మకు కారణములనుట సంభవింపదు; బ్రహ్మము కారణ మనినను సంభవింపదు; ఎందు కనఁగా,

మహాకాశస్వరూపమే ఘటాకాశము; ఈ న్యాయమున బ్రహ్మము ఆత్మయొక్కస్వరూపము; ఎందువలన ఆత్మకు జన్మము లేదో, అందు వలన మరణమును లేదు; జన్మప్రాకట్యవృద్ధివిపరిణామాపక్షయమరణము లగు వడ్డీకారములును ఆత్మకు లేవు.

ఎందువలన నేను జన్మమరణములు గలవాఁడు కానో, అందు వలన నాకు జన్మమరణములు గావు; ఇవి స్థూలదేహమున కగుచున్నవి; నేను వీనిని ఎఱిగినవాఁడైనద్రష్ట ఘటద్రష్టన్యాయమున వీనికన్న వేఱుగా నున్నాను; ఈరీతిగా ఎఱుగవలయును.

ప్ర.—పంచమహాభూత నివృత్తియందు దృష్టాంత మేది ?

ఉ.—ఒకానొకనికి దయ్యము పట్టుకొనినపుడు మాంత్రికుని పిలిచి డమరువు వాదించి లవణాదిపంచవస్తువులు బలిదాన మిచ్చి దయ్యము యొక్కనివృత్తి చేయచున్నాఁడు; అట్లు ఆకాశాదు లయిన పంచ మహాభూతములు శరీరరూపమై జీవుని పట్టుకొను చున్నవి; తన్నివృత్తికొఱకు బ్రహ్మనిష్ఠగురురూపమాంత్రికుని విధిపూర్వకముగా శరణు పొంది వేదశాస్త్రరూప డమరువు వాదించి, పైఁ జెప్పఁబడిన ఇరువ దైదుతత్త్వములందు ఒక్కొక్కభూతమునకు ఐదైదుతత్త్వములు బలిదాన మిచ్చి, నేను ఇరువదైదుతత్త్వములకు ద్రష్టగా నున్నా నని నిశ్చయము చేయుటచే పంచమహాభూతములయొక్క అత్యంత నివృత్తి.

ఈరీతిగా నేను స్థూలదేహముయొక్క ద్రష్టగా నున్నాను.

సూక్ష్మదేహమునకు ద్రష్ట నేను.

ప్ర.—సూక్ష్మదేహము దేనిచే నగును ?

ఉ.—అపంచీకృతము లయిన పదియేదుతత్త్వములచే సూక్ష్మ హ మగును; ఆతత్త్వములు.—పంచజ్ఞానేంద్రియములు, పంచకర్మేంద్రియములు, పంచప్రాణములు, మనస్సు, బుద్ధి.

—పంచజ్ఞానేంద్రియము లేవేవి?

—శ్రోత్రత్వక్షతుర్జ్జిహ్వప్రాణములు.

—పంచకర్మేంద్రియము లేవేవి?

—వాక్పాణిపాదోపస్థగుదములు.

—పంచప్రాణము లేవేవి?

—ప్రాణాపానసమానోదానవ్యానములు.

—మనస్సు అని దేనికిఁ జేరు?

—సంకల్పవికల్పగూఢాంతఃకరణవృత్తికి మన స్సని పేరు.

—బుద్ధి యని దేనికిఁ జేరు?

—నిశ్చయగూఢాంతఃకరణవృత్తికి బుద్ధి యని పేరు.

—అపంచీకృతభూత మనఁగా నేమి?

—ఏభూతమునకు పంచీకరణముగా లేదో, అది అపంచీకృత మనఁబడును; అదియే సూక్ష్మభూత మనియు, తస్మాత్త్రయనియు ను.

—అపంచీకృతభూతములతత్త్వములు ఏరీతిగ ఎఱుఁగవలెను?

—ఆకాశసంబంధతత్త్వగుణముచేత జ్ఞానేంద్రియము శ్రోత్రోగుణముచేత కర్మేంద్రియము వాక్కు; శ్రోత్రము శబ్దమును వాక్కు ఉచ్ఛరించును.

—వాయుసంబంధతత్త్వగుణముచేత జ్ఞానేంద్రియము త్వక్కు, రజోదేకర్మేంద్రియము పాణి; త్వక్కు స్పర్శమును గ్రహించును, అని నిర్వహించును.

—తేజస్సంబంధతత్త్వగుణముచేత జ్ఞానేంద్రియము చక్షువు, రజోదేకర్మేంద్రియము పాదము; చక్షువు రూపగ్రహణము, పాదము అచ్చట నడచును.

జలసంబంధసత్త్వగుణముచే జ్ఞానేంద్రియము జిహ్వా, రజోముచే కర్మేంద్రియము ఉపస్థము; రసన రసగ్రహణము చేయ ఉపస్థము రసత్యాగము చేయును.

పృథ్వీసంబంధసత్త్వగుణముచే జ్ఞానేంద్రియము శ్రూణము, గుణముచే కర్మేంద్రియము గుదము; శ్రూణము గంధగ్రహణ చేయును, గుదము గంధత్యాగము చేయును.

అపంచీకృతభూతముల మిళితరజోగుణాంశముచేత పంచక్రములు, మిళితసత్త్వగుణాంశముచేత అంతఃకరణము పుట్టుచున్న ఆ యంతఃకరణము మనోబుద్ధిరూపములచేత పరిణామమును పొంద [ఇచ్చట చిత్తాహంకారములకు మనోబుద్ధులయందే అంతర్భావము

ప్ర.—పదియేడుతత్త్వములు ఎఱుఁగుటయందు ఫల మేమి?

ఉ.—ఇవి నేను కాను, ఇవి నాని కావు, ఇవి అపంచీకృతభూత ర్యములు; నేను వీనికి ద్రవ్య యని నిశ్చయము ఫలము.

ప్ర.—ఇవి నేనుకాను, నావికావని ఏహేతువువలన ఎఱుఁగవలె

ఉ.—ఈ తత్త్వములు నెఱుఁగువాఁడు నేను, ఎవ్వఁడు ఎఱు వాఁడో వాఁడు దానికన్న వేఱు, ఇది నియమము.

ప్ర.—ఈసంగతి దృష్టాంతసహితముగఁ జెప్పుము?

ఉ.—(1) నాటకశాలయందు స్థితమైనదీపము, రాజప్రధాననటీ లధారిసభాసదులు కూర్చుండినపుడు ఆయందఱినిప్రకాశింపఁ జేయు అందరు లేచి పోయినపుడును శూన్యగృహమును ప్రకాశింప యును; అట్లు స్థూలశరీరరూపనాటకశాలయందు నేను సాక్షిరూ దీపము, చిదాభాసుఁడైనరాజు, మనోరూప ప్రధానుఁడు, పంచప్ర

పులయిన అనుచులు, బుద్ధిరూప నటి, దశేంద్రియరూప తాల
గులు, పంచవిషయరూప పభాసదులు, వీరు జాగ్రత్స్వస్థావస్థ
నున్నారు; ఈ యందఱిని నేను ప్రకాశింపఁజేయుచున్నాను;
సప్త్యవస్థయందు వారిలో ఎవ్వరును లేరు; అపుడు వారియొక్క
గొవమును ప్రకాశింపఁజేయుచున్నాను; [జాగ్రదవస్థలో ఇంద్రి
ంతఃకరణముల సాహాయ్యముచేత, స్వప్నమందు కేవలాంతఃకరణ
సాహాయ్యముచేత, సుషుప్తిలో దేనిసాహాయ్యము లేకయు.]

(2) పంచరంధ్రములుగల ఘటములోపల పాత్రతైలవర్తిసహిత
గదీపము జ్వలించుచున్నది; ఆదీపము, ఘటస్థితమైన పాత్రతైల
స్థలు, ఘటాంతరావయవములు, చిద్రములు, ఈ యన్నింటిని ప్రకా
శింపఁజేసి, ఘటమునకు బాహ్యమయిన వీణాపుష్పగుచ్ఛమునిరసపా
గుంకుమములను ప్రకాశింపఁజేసి, సూర్యరూపముచే బ్రహ్మాండ
ము ప్రకాశింపఁజేసి, మహాతేజోమయ సామాన్యరూపముచే సర్వ
వ్యపిగానున్నది; అట్లు పంచజ్ఞానేంద్రియచ్ఛిద్రములు గల స్థూలదేహ
మఘటములో హృదయకమలపాత్రమందు మనోరూపతైలము,
బుద్ధిరూపవర్తిగలవు; వానిమీఁద ఆరూఢమైన ఆత్మరూపదీపముగల
; అది హృదయపాత్రమును, మనోబుద్ధిరూపతైలవర్తులను, దేహాం
గవయవములను, ఇంద్రియరూపచ్ఛిద్రములను ప్రకాశింపఁజేసి,
ద్రియసంబంధముగల శబ్దాదివిషయములను ఇంద్రియద్వారమున
కాశింపఁజేసి, ఈశ్వరరూపముచే బ్రహ్మాండాది బాహ్యప్రపంచ
ము ప్రకాశింపఁజేసి, సామాన్యచైతన్యబ్రహ్మరూపముచే సర్వ
వ్యపిగానున్నది.

ప్రశ్న.—ఇట్లు చెప్పటచే ఏనిర్ణయ మగును ?

ఉ. — చెప్పఁబడిన పదియేడుతత్త్వములు నేను కాను, అవి నా కావు, వీనిని ఎఱిగినవాఁడైన ద్రష్ట నేను, ఘటద్రష్టవలె వీనిని వేఱుగా 1 నున్నా నని నిర్ణయ మగును.

ప్ర. — ఈతత్త్వములు నేనుకానని నావికావని ఎట్లుఎఱుఁగవలె.

ఉ. — శ్రోతాగ్రదిజ్ఞానేంద్రియములు శబ్దాదివిషయములు గ్రహి నపుడు వానిని, వాగాదీంద్రియములు వచనాదిక్రియలను జేయునపు ఁ వానిని, శ్వాసోచ్ఛ్వాసాదిప్రాణములక్రియలను, సంకల్పవికల్పరూ మనోవ్యాపారమును, నిశ్చయరూపబుద్ధివ్యాపారమును, తత్తదభి మును 2 ఎఱుంగుచున్నాను; గనుక నేను ఘటద్రష్టన్యాయమున 3 కన్న వేఱుగా నున్నాను, ఈరీతిగా ఎఱుఁగవలయును.

ప్ర. — ఇట్లు ఎఱుఁగుటచే ఏనిశ్చయ మగును ?

ఉ. — లింగదేహము, తద్ధర్మము లైన పుణ్యపాపకర్మత్వము, తలలములైన సుఖదుఃఖభోక్తృత్వము, ఇహపరలోకములందు గమనాగమ ములు, వైరాగ్యశమాదిసాత్త్వికవృత్తులు, రాగద్వేషాదిరాజసవృత్తులు, నిద్రాలస్యాది తామసవృత్తులు, త్సుతృప్తములు, అంధమందపటులములు, ఇ వన్నియు నేను కాను, ఇవి నావి కా వని నిశ్చయ మగును.

ప్ర. — కర్తను భోక్తను మొదలుగా నేను కా నని, తద్ధర్మముల నావి కా వని ఏరీతిగ ఎఱుఁగవలెను ?

ఉ. — వికారివస్తువు క్రియ గలది యగుటవలన నది కర్తయని చెప్పఁ బడియె; ఏది కర్త అదే భోక్త, నేను కర్త కాను కనుక భోక్తయును కాను; అంతఃకరణము పరిచ్ఛిన్న మగుటవలన కర్మబలముచే దాని గమనాగమనములు సంభవించును; నేను ఆకాశవద్యాపకుఁడన కనుక నాకు సంభవింపదు.

రాజవిరోధార్థము శిల్పకారుఁడు కారంజి సృజించుచున్నాఁడు; దానియొక్క కీలు తెఱచుటచే మూఁడు జలధారలు యెగిరి, ఆ మూఁడు ధారలలో అనంతధారలు ఎగురుచున్నవి; కీలు నిరోధము చేసినపుడు అన్నిధారలు తిరోధానమైరాజు ఒకఁడే యుండును; అట్లు స్థూలశరీర రూపమందిరమందు కూటస్థాత్మరూపరాజు కూర్చుండఁగా తద్విరోధార్థము మాయారూపశిల్పకారునిచే అంతఃకరణరూప మగు కారంజి సృజింపఁబడినది; జాగ్రత్స్వప్నములందు దానియొక్క ప్రారబ్ధరూప మగు కీలు తెఱచుటచే గుణత్రయరూప మైన మూఁడుధారలు, ఆ మూఁడు ధారలలో వృత్తిరూపాగణితధారలు ఎగురుచున్నవి; మఱియు, సుషుప్తి యందు ప్రారబ్ధకర్త కీలు తిరోధాన మగుటచే సకలధారాభావమై కూటస్థరాజు ఒకఁడే యుండును, వాఁడే నేను; త్రిగుణవృత్తులు నేను కాను.

అట్లు నేత్రాదీంద్రియములు తమతమవిషయములను గ్రహింప కుండుట యను అంధతను, అల్పాల్పము గ్రహించుట యను మందతను, స్పష్టముగా గ్రహించుట యను పటుతను నేను ఎఱుఁగుచున్నాను; అందువలన అవి నేను కాను, అవి నావి కావు, నేను వానికి ద్రష్టృ, ఘటద్రష్టృన్యాయమున వానికన్న వేఱుగా నున్నాను.

కారణశరీరమునకు ద్రష్టనేను.

ప్ర.—కారణదేహము ఏది ?

ఉ.—సుషుప్తినుండి లేచినపురుషుఁడు “నేను ఏమియు ఎఱుఁగనైతి” అను నీసంగతి చెప్పును; దానివలన సుషుప్తిలో అజ్ఞానము సిద్ధమగుచున్నది; జాగ్రత్తయందును “నేను బ్రహ్మమును ఎఱుఁగను, నావార్త నాకు తెలియదు, ఇది ఎఱుఁగను, అది ఎఱుఁగను” ఈ

యనుభవమునకు విషయము అజ్ఞానము, స్వప్నమునకు కారణమును నిద్రారూపాజ్ఞానము, ఈ యజ్ఞానమును కారణదేహ మందురు.

ప్ర.—కారణదేహము నేను కా నని నాదికా దని ఎట్లు ఎఱుగ వలెను?

ఉ.—“నేను ఎఱుగుచున్నాను, నేను ఎఱుగను” ఇట్లు విధి నిషేధరూపాంతఃకరణవృత్తులను జ్ఞాతాజ్ఞాతవిషయసహితముగ నేను ఎఱుగుచున్నాను; అందువలన ఈ కారణదేహము నేను కాను, ఇది నాది కాదు, ఇది అజ్ఞానము కి యొక్కయే; నేను దీని నెఱిగినవాఁడైన ద్రష్ట ఘట ద్రష్టృన్యాయమున దీనికన్న వేఱుగా నున్నాను.

టి ప్ప ణ ము.

1. కొన్నిగ్రంథములలో.— శిరఃకంఠహృదయోదరకటిగతాకాశములు ఆకాశముయొక్కపంచతత్త్వములని చెప్పఁబడినది, దానిలో;

శిరోదేశగతాకాశము అనాహతశబ్దమున కాశ్రయ మగుటవలన ఆకాశమునకు ముఖ్యభాగము, శ్వాసోచ్ఛ్వాసముల కాశ్రయమగుట వలన కంఠదేశాకాశము వాయుభాగము; పీత్తమున కాశ్రయ మగుటవలన హృదయదేశాకాశము తేజోభాగము; ప్రాణిజలమున కాశ్రయ మగుటవలన ఉదరదేశాకాశము జలభాగము; గంధమున కాశ్రయ మగుటవలన కటిదేశాకాశము పృథ్వీభాగము.

అట్లు గ్రంథాంతరమందు కామకోధాదులు స్థూలదేహధర్మములు కా వని, లింగదేహధర్మము లని చెప్పఁబడినది.

కొన్నిగ్రంథములలో కామాదులు లింగదేహమునకు ముఖ్యధర్మము లయి, స్థూలదేహమందు వానికి ఆవేశ మని చెప్పఁబడినది. [ఘటమందు జలము నుంచినపుడు దానిశీతలత బయటికి ప్రకట పగునట్లు.]

కొన్నిచోటులలో సదా అపూర్ణముగ నుండుటవలన లోభము ను ఆకాశమునకు ముఖ్యభాగ మని చెప్పబడినది.

2. కార్యోత్పత్తికి పూర్వముగ నుండు అభావము ప్రాగభావ మని, నాశానంతరము ప్రాప్తమయిన అభావము ప్రధ్వంసాభావ మని, త్రికాలమం దుండు అభావము అత్యంతాభావ మని, ఒకవస్తువునకు అన్యవస్తువుతో భేదము అన్యోన్యభావ మని, ఒకకాలమం దుండి రెండవకాలమందు లే కుండుట సామయికాభావ మని చెప్పబడినది.

3. అజ్ఞానము, స్థూలసూక్ష్మప్రపంచమునకు హేతు వగుటవలన దానిని కారణ మనుచున్నారు; దానికి తత్త్వజ్ఞానముచే దాహ మగుట వలన దేహ మనుచున్నారు.

ఇతి శ్రీవిచారచంద్రోదయే - దేహత్రయద్రవ్యవర్ణననామికా
తృతీయకలా సంపూర్ణా.

చ తు ర్థ క ల.

నే ను పంచకోశాతీతుఁడు.

ప్ర.—కోశ మనఁగా నేమి ?

ఉ.—కత్తియొక్క యొఱకును, ధనభాండాగారమునకును, కోశ కార మను పురుగుయొక్క ఇంటికిని కోశ మని పేరు; ఒక మొదలయిన

మూఁడును కత్తి ధనము పురుగు ఈ మూఁడింటిని మూయు చున్నవి; అట్లు పంచకోశములు ఆత్మను మూయుచున్నవి; కనుక అన్నమయాదులను కోశ మనుచున్నారు.

ప్ర.—పంచకోశములనామములు ఏవేవి ?

ఉ.—అన్నమయము, ప్రాణమయము, మనోమయము, విజ్ఞానమయము, ఆనందమయము.

ప్ర.—అన్నమయకోశ మేది ?

ఉ.—మాతాపితృలచే భక్షింపఁబడిన అన్నమువలన పుట్టిన రజస్సు వీర్యము వీనివలన మాతృజతరమందు పుట్టుచున్నది; మరల అన్నముచే వృద్ధి యగుచున్నది; మరణానంతరము అన్నమయపృథ్వియందులయ మగుచున్నది; ఇట్టి ఏష్ఠాలశరీరము గలదో, దానిని అన్నమయకోశ మందురు.

ప్ర.—అన్నమయకోశము ఎట్లున్నది?

ఉ.—ఇది సుఖదుఃఖానుభవరూపభోగములకు స్థానముగ నున్నది.

ప్ర.—అన్నమయకోశముకన్న నేను వేఱిని ఎట్లు ఎఱుఁగవలెను?

ఉ.—జన్మముకన్న మునుపు మరణమునకు వెనుక స్థూలశరీరాభావము గలదు; ఈరీతిగా ఉత్పత్తినాశములు గలిగియుండుటవలన ఘటమువలె ఇది కార్యముగ నున్నది; నేను ఉత్పత్తినాశరహితుఁ డగుటవలన దానికన్న వేఱుగా నున్నాను.

ప్ర.—ప్రాణమయకోశ మనున దేమి ?

ఉ.—పంచకర్మేంద్రియములతోఁ జేరిన పంచప్రాణములు ప్రాణమయకోశ మనఁబడును.

ప్ర.—పంచప్రాణములకు స్థానక్రియలు ఏవేవి ?

ఉ.—ప్రాణము—హృదయస్థానము 21600 అజపాజపము క్రియ.

అపానము—గుదస్థానము, మలమూత్రోత్సర్గము క్రియ.

సమానము—నాభిస్థానము, భోజనము చేసిన అన్నముయొక్క రసమును నాడిద్వారమున సకలశరీరమందు చేర్చుట క్రియ.

ఉదానము—కంఠస్థానము, తిన్నయన్నమును త్రాగిన జలమును విభజించుట క్రియ.

వ్యానము—సర్వాంగస్థానము, సర్వాంగములయొక్క సంధులను వ్యవస్థ చేయుట క్రియ.

ప్ర.—ప్రాణాదివాయువులు శరీరమందు ఏమి చేయుచున్నవి ?

ఉ.—ప్రాణాదివాయువులు అంతట శరీరమందు పూర్ణము లయి, శరీరమునకు బలము నిచ్చి, ఇంద్రియములను తమతమక్రియలందు ప్రవర్తింపఁజేయు చున్నవి.

ప్ర.—ప్రాణమయకోశముకన్న నేను వే అని ఎట్లు ఎఱుఁగవలెను?

ఉ.—పురుషుఁడు పండుకొన్నపుడు, ఒకానొక మిత్రుఁడు వచ్చిన ఆదరము చేయఁడు; దొంగ వచ్చి, సొమ్ము తీసికొనిపోయిన నిషేధము చేయఁడు; అందువలన ప్రాణము ఘటమువలె జడము; నేను చైతన్యరూపుఁ డగుటవలన ప్రాణములకన్న వే అని ఎఱుఁగవలెను.

ప్ర.—మనోమయకోశ మేది ?

ఉ.—పంచజ్ఞానేంద్రియములతోఁ గూడిన మనస్సు మనోమయకోశము.

ప్ర.—మనస్సు ఎట్లున్నది ?

ఉ.—దేహవిషయమందు అహంతారూప మగు, గృహాదివిషయ

మందు మమతారూప మగు అభిమానమునకు కర్తృరూపముగాను, ఇంద్రియద్వారమున బాహ్యగామియై కరణరూపముగాను ఉన్నది.

ప్ర.—నేను మనోమయకోశముకన్న వే అని ఎట్లు ఎఱుగవలెను?

ఉ.—కామక్రోధాదివృత్తి యుక్త మగుటవలన మనస్సు నియమ రహితస్వభావము గలదిగాను వికారిగాను ఉన్నది; నేను సర్వవృత్తుల సాక్షి నగుటవలన, నిర్వికారుడ నగుటవలన మనోమయకోశముకన్న వే అని ఎఱుగవలెను.

ప్ర.—విజ్ఞానమయకోశ మేది?

ఉ.—పంచజ్ఞానేంద్రియములతోఁ గూడిన బుద్ధి విజ్ఞానమయకోశము.

ప్ర.—బుద్ధి ఎట్లున్నది?

ఉ.—సుషుప్తియందు విలీనమై, జాగ్రత్తయందు నఖిశిఖాగ్రవర్త్యం తముగ వ్యాపించి కర్తృరూపముగ నున్నది.

ప్ర.—విజ్ఞానమయకోశముకన్న నేను వే అని ఎట్లు ఎఱుగవలెను?

ఉ.—బుద్ధి ఘటాదికమువలె విలయాద్యవస్థ గలది యగుటవలన వినాశిగా నున్నది; నేను విలయాద్యవస్థరహితుడ నగుటవలన విజ్ఞాన మయకోశముకన్న వే అని ఎఱుగవలెను.

ప్ర.—ఆనందమయకోశ మేది?

ఉ.—పుణ్యకర్మఫలానుభవకాలమందు బుద్ధివృత్తి అంతర్ముఖమై; ఆత్మస్వరూపభూత మగు ఆనందప్రతిబింబమును ధరించి, ప్రియమోద ప్రమోదరూపానుభవము చేసి, కారణజ్ఞానరూపసుషుప్తియందు విలీన మగుచున్నది; ఆవృత్తి ఆనందమయకోశము.

ప్ర.—ఆనందమయకోశమునకు స్వరూపము ఎట్లు గలదు?

ఉ.—ఇష్టవస్తుదర్శనముచే గలిగినదైన ప్రియవృత్తి దేనికి శిరస్సొ, వ్యవస్తులాభముచే గలిగినదైన మోదవృత్తి దేనికి దక్షిణపక్షమో,

వ్యవస్తుభోగముచే గలిగినదైన ప్రమోదవృత్తి దేనికి వామపక్షమో, అజ్ఞానవృత్తియందు ఆత్మస్వరూపానందప్రతిబింబము దేనికి స్వరూపమో, బింబరూపాత్మానందము దేనికి పుచ్ఛమో అనఁగా ఆధారమో, ఎట్లు పక్షీరూపభోక్త యగు ఆనందమయకోశము గలదు.

ప్ర.—ఆనందమయకోశముకన్న నేను వే అని ఎట్లు ఎఱుఁగవలెను?

ఉ.—ఆనందమయకోశము ఆకాశాభ్రాది పదార్థమువలె కదాచి స్పృశట మయినట్టిది యగుటవలన నది తుణికము, నేను సర్వదా స్పృశ్యుఁడ నగుటవలన నిత్యుఁడను; అందువలన నేను ఆనందమయకోశముకన్న వే అని ఎఱుఁగవలెను.

ప్ర.—అన్నమయాదికోశములు నేను కానియపుడు నే నెవ్వఁడు?

ఉ.—అజ్ఞానమందు ప్రతిబింబరూపముచే స్థితమై, ప్రియాదిశబ్దములచే జెప్పఁబడిన ఆనందమయకోశమునకు బింబభూతానందాత్మనేను.

ప్ర.—పంచకోశములు అనుభవమునకు వచ్చును; వానికన్న వే అయిన ఆత్మ అనుభవమునకు రాఁడు?

ఉ.—యద్యపి పంచకోశములే అనుభవమునకు వచ్చుచున్నవి; తద్భిన్నాత్మ అనుభవమందు రాఁడు, తథాపి ఏ యనుభవముచే కోశములు ఎఱుఁగఁబడినవో, ఆ యనుభవమును నివర్తించువాఁడెవఁడు? ఎవ్వఁడును లేఁడు; ఆ యనుభవరూపాత్మ కోశములకన్న వేతే.

టి ప్పణము.

1. అజ్ఞానము కారణదేహరూప మైనను, దానిని అజ్ఞానము యొక్క కారణదేహ మనుట రాహువుయొక్క శిర స్సనుటవలె.

2. ఎట్లు దీపప్రకాశము, మఱియు ఆకాశము అభిన్నః ప్రతీత మైనను భిన్నములే యగునో; తత్తబోహమందు అగ్ని, లోహ అభిన్నముగ ప్రతీత మైనను భిన్నములే యగునో; అట్లు అంతఃకాము, ఆత్మ అభిన్నముగ ప్రతీత మైనను భిన్నములే యగును.

ఇతి శ్రీవిచారచంద్రోదయే - పంచకోశాతీతాత్మవర్ణననామికా చతుర్థకలా సంపూర్ణా.

పంచమకల.

అవస్థాత్రయమునకు సాక్షి నేను.

ప్ర.—మూఁడుఅవస్థలు ఏవేవి?

ఉ.—జాగ్రత్త, స్వప్నము, సుషుప్తి ఇవి మూఁడుఅవస్థలు.

జాగ్రదవస్థకు సాక్షి నేను.

ప్ర.—జాగ్రదవస్థ అనున దేమి?

ఉ.—పదినాలుగు ఇంద్రియములు అధ్యాత్మములు, వానికి పదినాలుగు అధిదేవతలు, వానికి పదినాలుగు విషయములు; ఈ నలువది రెండు తత్త్వములచే వ్యవహారము దేనియందగునో అది జాగ్రదవస్థ.

జ్ఞానేంద్రియపంచకము.

ఇంద్రియ అధిదైవత అధిభూత

కర్మేంద్రియపంచకము.

ఇంద్రియ అధిదైవత అధిభూత

శ్రోతము	దిశ	శబ్దము	వాక్కు	అగ్ని	వచనము
త్వక్కు	వాయువు	స్పర్శము	హస్తము	ఇంద్రుడు	ఆదానము
చక్షుస్సు	నూర్యుడు	రూపము	పాదము	వామనుడు	గమనము
జిహ్వా	వరుణుడు	రసము	ఉపస్థము	ప్రజాపతి	ఆనందము
ఘ్రాణము	అశ్వీ	గంధము	గుదము	యముడు	మలత్యాగము

అంతఃకరణచతుష్టయము.

మనస్సు చంద్రుడు సంకల్పవికల్ప | బుద్ధి బ్రహ్మ నిశ్చయము
చిత్తము వాసుదేవుడు చింతనము | అహంకారము రుద్రుడు అహంత

అధ్యాత్మము 1 అధిదైవము 2 అధిభూతము 3 ఈ మూడుచేరి త్రిపుటి.

ప్ర.—త్రిపుటిస్వభావ మెట్లు ?

ఉ.—త్రిపుటియందు ఇంద్రియదేవతావిషయములందు ఒకానొక పదార్థము తక్కువ యయినపక్షమందు దానివ్యవహారము నడవదు.

ప్ర.—నాస్వభావ మెట్లు?

ఉ.—త్రిపుటిని పూర్ణ మైనదానిని, అపూర్ణ మయినదానిని, వ్యవ హారము నడచుచున్నదానిని, నడవనిదానిని నేను ఎఱుగుచున్నాను.

ప్ర.—జాగ్రదవస్థయందు జీవునిస్థానము, వాణి, భోగము, శక్తి, గుణము, మఱియు జాగ్రదభిమానిజీవుడు వీనినామములు ఏవేవి ?

ఉ.—జాగ్రదవస్థలో నేత్రముస్థానము, వైఖరీవాణి, స్థూలభోగ ము, క్రియాశక్తి, రజోగుణము, మఱియు విశ్వుడని నామము.

ప్ర.—జాగ్రదవస్థ యనుటచే ఏమి సిద్ధ మయినది ?

ఉ.—ఇప్పుడు జాగ్రదవస్థ 4 గలదు, దానిని స్వప్నసుషుప్తుల మందు లేనపుడు దానిలభావమును నేను ఎఱుగుచున్నాను; అం

దువలన ఈ జాగ్రదవస్థ నేను కాను, ఇది నాది కాదు, ఇది స్థూలదేహముయొక్కయే, నేను దీనికి సాక్షిగా నున్నా నని సిద్ధమైనది.

స్వప్నావస్థకు సాక్షి నేను.

ప్ర.—స్వప్నావస్థ యనున దేమి?

ఉ.—జాగ్రదవస్థయందు చెప్పబడినది, వినబడినది, భుక్తమైనది వానిసూక్ష్మసంస్కారము కంఠస్థితమైన హితానాడియందుండుట నిద్రాకాలమందు పంచవిషయాది పదార్థములును, తద్జ్ఞానమున పుట్టి, వానివ్యవహారము నడుచుచున్నది; ఇట్టిది స్వప్నావస్థ. 5

ప్ర.—స్వప్నావస్థయందు జీవునిస్థానము, వాణి, భోగము, శక్తి గుణము, మఱియు నామము ఏమేమి?

ఉ.—స్వప్నావస్థయందు కంఠము స్థానము, మధ్యమావాణి, సూక్ష్మభోగము, జ్ఞానశక్తి, సత్త్వగుణము, 6 తైజసుఁ డని నామము.

ప్ర.—స్వప్నావస్థ చెప్పుటచే ఏమి సిద్ధమైనది?

ఉ.—స్వప్నావస్థను, జాగ్రత్సుషుప్తులందు అది లేనపుడు తదభావమును నేను ఎఱుఁగుచున్నాను; కనుక స్వప్నావస్థ నేను కాను, అది నాది కాదు, అది సూక్ష్మదేహముయొక్కయే; నేను దానిని ఎఱిగినవాఁడైన సాక్షిగా నున్నా నని సిద్ధమైనది.

సుషుప్త్యవస్థకు సాక్షి నేను.

ప్ర.—సుషుప్త్యవస్థ యనున దేమి?

ఉ.—“నేను సుఖముగ పండుకొంటిని, ఏమియు ఎఱుఁగనైతిని” ఈ సుఖాజ్ఞానములకు ప్రకాశము సాక్షిచైతన్యద్వారమున దేనియందుగనునో, అట్టి బుద్ధియొక్క విలయావస్థయే సుషుప్త్యవస్థ. 7

ప్ర.—సుషుప్తియందు జీవునిస్థానము, వాణి, భోగము, శక్తి, గుణము, మఱియు నామము ఏమేమి?

ఉ.—సుషుప్తియందు హృదయము స్థానము, పశ్యంతివాణి, ఆనంభోగము, ద్రవ్యశక్తి, తమోగుణము, మఱియు ప్రాజ్ఞాదని నామము.

ప్ర.—సుషుప్త్యవస్థవిషయమందు దృష్టాంతము లేవేవి?

ఉ.—(1) పడిపోయిన అలంకారముకొఱకు ఒకఁడు కూపమందు గుచున్నాఁడు; మునిగినపుడు అలంకారము దొరకిన యెడల దానిని టుఁగును; దొరకనిపక్షమందు దానిని ఎఱుఁగును; అయినను, కప్పుటకు సాధనము నాగిండియము, తద్దేవతాగ్నికి జలముతో విరోధ మగుటవలన తిరోధాన మగుచున్నది; అందువలన ఆవార్త చెప్పఁడు; అమునుండి బయటవచ్చినపుడు దేవత ప్రకట మగుటవలన ఆవార్త కప్పుచున్నాఁడు; అట్లు సుషుప్తియందు సుఖముయొక్కయు, అజ్ఞాముయొక్కయు సామాన్యజ్ఞానము గలదు; అయినను, విశేషజ్ఞానమునకు సాధనము లగు ఇండియాంతఃకరణములకు అభావ మగుటవలన సుఖజ్ఞానముల విశేషజ్ఞానము గానేరదు; ఎపుడు పురుషుఁడు కరుచుచున్నాఁడో, అపుడు ఇండియాంతఃకరణములకు సద్భావ మగుటవలన సుషుప్తియందు అనుభూతమైన సుఖజ్ఞానములకు స్మృతిరూప విశేషజ్ఞాన మగుచున్నది.

(2) ఆతపమందు ద్రవించిన ఘృతము నీడయం దుంచినపుడు ట్టియై, మఱల ఆతపమందు ద్రవించుచున్నది; అట్లు సుషుప్తియందు కారణరూపజ్ఞానము జాగ్రత్స్వప్నములందు బుద్ధిరూపమై, మఱల సుషుప్తియందు అజ్ఞానరూప మగుచున్నది.

(3) బాలకుఁడు పిల్ల వాండ్రతో ఆటఆడుటకుపోయి, శ్రమమును గొంది తల్లితోడమీఁద విశ్రాంతిసుఖానుభవము చేయుచున్నాఁడు; మఱల పిల్ల వాండ్రు పిలిచినపుడు బయటపోయి ఆట ఆడుచున్నాఁడు;

అట్లు కారణశరీరాజ్ఞానరూపయగు తల్లియొక్క బుద్ధిరూపబాలకుడ కర్మరూపులగు పిల్లవాండ్రతో జాగ్రత్స్వప్నరూపబహిర్యూమియంద వ్యవహారరూపమగు ఆటఆడుచున్నాడు; అచ్చట విడేపరూపశ్రవమునుపొంది, సుషుప్త్యవస్థారూపగృహములో అజ్ఞానరూపమాయందు లీనుడై, బ్రహ్మనందానుభవము చేయుచున్నాడు; మఱి కర్మరూపులగు పిల్లవాండు పిలిచినపుడు జాగ్రదాదిభూమిలో వ్యవహారరూపమైన ఆట చేయుచున్నాడు.

(4) సముద్రజలముచే పూర్ణమైన ఘటమునకు కంఠమున త్రాడు కట్టి సముద్రమందు విడిచినపుడు, ఘటస్థితజలము సముద్రజలముతో ఏకీభావము పొందుచున్నది; అట్లయినను, ఉపాధియోగముచే భిన్నమువలె నున్నది; మరల త్రాడు ఆకర్షించినపుడు భేదమును పొందుచున్నది; అట్లయినను, సజలఘటసముద్రములకు ఆధారమైన ఆకాశము భిన్నముగాదు; అట్లు అజ్ఞానరూపసముద్రజలముచే పూర్ణమైన లింగదేహరూపఘటము అదృష్టరూపరజ్జువుతో కట్టి, సుషుప్తిమూర్ఛామరణప్రలయకాలములందు సమష్ట్యజ్ఞానమైన ఈశ్వరోపాధియందు లీనమయినపుడు, జీవోపాధియగు వ్యష్ట్యజ్ఞానము సమష్ట్యజ్ఞానముతో ఏకీభావము పొందుచున్నది; అట్లయినను, లింగశరీరసంస్కారరూపోపాధియోగముచే భిన్నమువలె నున్నది; ఎపుడు అదృష్టరూపరజ్జువును అంతర్యామి ప్రేరించునో; అపుడు భేదమును పొందుచున్నది; అయినను, లింగదేహరూపఘటమునకును, సమష్ట్యజ్ఞానరూపసముద్రమునకును ఆధారమైన చిదాకాశము భిన్నముగాదు.

ప్ర.—సుషుప్తికథనముచే ఏమి సిద్ధమగుచున్నది?

ఉ.—సుషుప్త్యవస్థను నేను ఎఱుగుచున్నాను; జాగ్రత్స్వప్నములందు అది లేనపుడు దానియభావమును నేను ఎఱుగుచున్నాను;

ందువలన అది నేను కాను, అది నాది కాదు, అది కారణదేహముది, నాని ఎఱిగినవాడైన సాక్షి నేను, ఘటసాక్షివలె దానికి వేఱుగా న్నానని సిద్ధమగుచున్నది.

టిప్పణము.

1. ఆత్మశ్రీతములైన ఇంద్రియాదులు అధ్యాత్మ మనఃబడును.
2. స్వసంఘాతముకన్న భిన్నమై, చక్షురాదీంద్రియములకు విషయమైనది అధిదైవ మనఃబడును.
3. స్వసంఘాతముకన్న భిన్నమై, చక్షురాదీంద్రియములకు విషయమైనది ఆధిభూత మనఃబడును.
4. స్వప్నసుషుప్తులకన్న భిన్నమై, ఇంద్రియజన్యజ్ఞానమునకును తృప్తిసాగరమునకును ఆధారకాలము జాగ్రదవస్థయనఃబడును.
5. ఇంద్రియములచే అజన్యమై, విషయగోచరమైన అంతఃకరణజ్ఞానవృత్తియొక్క కాలము స్వప్నావస్థయనఃబడును.
6. కొన్నిచోట్ల స్వప్నమందు రజోగుణమనియు చెప్పబడినది.
7. సుఖగోచరమై, అవిద్యాగోచరమైన అవిద్యావృత్తియొక్క కాలము సుషుప్త్యవస్థయనఃబడును.

ఇతి శ్రీవిచారచంద్రోదయే - అవస్థాత్రయసాక్షివర్ణననామికా

పంచమకలా సంపూర్ణా.

షష్ఠకం.

ప్రపంచమిథ్యాత్వవర్ణనము.

ప్ర.—అత్యయందు మూడు అవస్థలు ఏరీతిగ భాసిల్లును?

ఉ.—శుక్తియందు రజతము, లేక అభ్రకము, లేక కాకితము శుక్త్యజ్ఞానముచే కల్పితముగ భాసిల్లును; ఈ మూడు వస్తువులకు పరస్పరమును శుక్తితోడను వ్యతిరేకము; మరియు శుక్తికి మూడు వస్తువులతో అన్వయము గలదు; చూడుము.—

ఎపుడు రజతము కనబడునో, అపుడు అభ్రకము, కాకితము కనబడవు; అభ్రకము కనబడినపుడు రజతము, కాకితము కనబడవు; కాకితము కనబడినపుడు రజతము, అభ్రకము కనబడవు; ఈరీతిగా పరస్పరవ్యతిరేకము.

శుక్తిలో ఆద్యంతమధ్యములందు వ్యావహారికదృష్టిచే, సారమార్థికదృష్టిచే ఈ మూడు వస్తువులకు అత్యంతా భావము గలదు; ఈ రీతిగా శుక్తికి మూడు వస్తువులతో వ్యతిరేకము.

భ్రాంతికాలమందు “ ఇది రజతము, ఇది అభ్రకము, ఇది కాకితము ” ఈరీతిగా శుక్తినిష్ఠ మైన ఇదమంశము మూడు వస్తువులందు భాసిల్లును; ఈరీతిగా మూడు వస్తువులందు శుక్తికి అన్వయము.

ఇచ్చట సామాన్యవిశేష కల్పితవిశేషము లని శుక్తికి మూడు అంశములు గలవు; వానిలో.—

ఇదంత సామాన్యాంశము; ఎందు కనగా:—అధిక కాలమందు పతీతమైనది సామాన్యాంశ మనబడును; భ్రాంతికాలమందు “ ఇది

రజతము ” భ్రాంత్యభావకాలమందు “ ఇది శుక్తి ” అను నీవిధముగా ఇదమంశము ప్రతీత మగును; కావున ఇదమంశము సామాన్యమనియు, ఆధార మనియు చెప్పబడును.

“ నీలపృష్ఠతీర్థాకృతి శుక్తి ” అనునది విశేషాంశము; ఎందుకనగా న్యూనకాలమందు ప్రతీతమైనది విశేషాంశ మనబడును; భ్రాంతికాలమందు నీలపృష్ఠాది ప్రతీతము గాదు; కావున అది విశేషాంశ మనియు, అధిష్ఠాన మనియు చెప్పబడును.

రజతాదులు కల్పితవిశేషాంశములు; ఎందు కనగా—ఏది అధిష్ఠానజ్ఞానకాలమందు ప్రతీతము గాదో, అది కల్పితవిశేషాంశ మనబడును; రజతాదులు శుక్త్యజ్ఞానకాలమందే ప్రతీత మగును; జ్ఞానకాలమందు ప్రతీతములు గావు; కావున అవి కల్పితవిశేషాంశ మనియు, భ్రాంతి యనియు చెప్పబడును.

అట్లు అధిష్ఠానరూపాత్మయందు జాగ్రత్త, స్వప్నము, సుషుప్తియను అవస్థలు ఆత్మయొక్క అజ్ఞానమువలన పుట్టుచున్నవి; వానికి పరస్పరమును ఆత్మతోడను వ్యతిరేకము. మఱియు ఆత్మకు వాని విషయమందు అన్వయము గలదు; చూడుము.—

జాగ్రత్త భాసిల్లునపుడు స్వప్నసుషుప్తులు భాసిల్లవు, స్వప్నము భాసిల్లునపుడు జాగ్రత్తునుపులు భాసిల్లవు, సుషుప్తి భాసిల్లునపుడు జాగ్రత్స్వప్నములు భాసిల్లవు; ఇట్లు మూడవస్థలందు పరస్పరవ్యతిరేకము.

అధిష్ఠానములో ఈ మూడవస్థలకు పారమార్థిక మైన అత్యంతా భావము గలదు; ఈరీతిగా అవస్థలకు ఆత్మతో వ్యతిరేకము.

ఆత్మ మూడుఅవస్థలందును అనున్మాతుడుగా నున్నాడు; ఈరీతిగా అవస్థాత్రయముతో ఆత్మకు అన్వయము.

ఇచ్చట ఆత్మకును అవిద్యాదృష్టిచే మూఁడంశములు గలవు. —

“జాగ్రత్త యున్నది, స్వప్న మున్నది, సుషుప్తి యున్నది” ఈ రీతిగా సద్రూపము భ్రాంతికాలమందును ప్రతీత మగును “నేను సద్రూపుఁడుగ నున్నాను, నేను చిద్రూపుఁడుగ నున్నాను, నేను ఆనందరూపుఁడుగ నున్నాను” ఈరీతిగా భ్రాంతినివృత్తికాలమందును ప్రతీత మగును; కావున సద్రూపము అనఁగా—“ఉన్నది” అను లక్షణము సామాన్య్యాంశ మనియు, ఆధార మనియు చెప్పబడును.

చేతనానందాదు లయిన ఆత్మలక్షణములప్రతీతి భ్రాంతికాల మందుఁ గానేరదు; కావున చేతనానందాదులు విశేషాంశ మనియు, అధిష్ఠాన మనియు చెప్పబడును.

బ్రహ్మభిన్నాత్మయొక్క అజ్ఞానకాలమందు అవస్థాత్రయప్రపంచము ప్రతీత మగును; బ్రహ్మభిన్నాత్మజ్ఞానకాలమందు ప్రతీతము గాదు; కావున ప్రపంచము కల్పితవిశేషాంశ మనియు, భ్రాంతి యని యు చెప్పబడును.

ఈరీతిగా మూఁడవస్థలు ఆత్మయందు మిథ్యాప్రతీత మగుచు న్నవి. ఆ మిథ్యాత్వప్రతీతికే బాధ 1 యనుచున్నారు.

ప్ర.—భ్రాంతిరూపసంసారము ఎన్నిప్రకారములుగాఁ గలదు?

ఉ.—భేదభ్రాంతి 2 కర్తృత్వభోక్తృత్వభ్రాంతి 3 సంగభ్రాంతి 4 వికారభ్రాంతి 5 బ్రహ్మభిన్నజగత్సత్యత్వభ్రాంతి, ఈ ప్రకారముగ పంచభ్రాంతిరూప మగు సంసారము గలదు.

ప్ర.—పంచవిధభ్రాంతికి నివృత్తి ఏయేదృష్టాంతముచే నగును?

ఉ.—బింబ ప్రతిబింబ దృష్టాంతముచే భేదభ్రాంతికి, స్ఫటికజల కుసుమదృష్టాంతముచే కర్తృత్వభోక్తృత్వభ్రాంతికి, ఘటాకాశ దృష్టాంతముచే సంగభ్రాంతికి, రజ్జుసర్పదృష్టాంతముచే వికారభ్రాంతికి,

కనకకుండలదృష్టాంతముచే బ్రహ్మభిన్నజగత్సత్యత్వభ్రాంతికి నివృత్తి
యగును. —

ఎపుడు దర్పణమునందు ముఖమునకు ప్రతిబింబము భాసిల్లునో,
అపుడు ఆప్రతిబింబము దర్పణమునందు లేదు; మఱి మన, దర్పణ
మును విషయము చేయుటకొఱకు బయటవచ్చిన నేత్రవృత్తి దర్పణ
మును స్పర్శము చేసి, ప్రత్యాగామియై ముఖమును చూచుచున్నది;
ఈరీతిగా బింబమయిన ముఖముతో ప్రతిబింబము అభిన్నమగుటవలన
ప్రతిబింబము సత్యము, ప్రతిబింబధర్మము లయిన బింబముతో భిన్నత,
విపరీతత, దర్పణస్థితి ఇవి మూఁడును, తత్ప్రతీతియును భ్రాంతిరూప
ము; అట్లు శుద్ధబ్రహ్మరూపబింబమునకు అజ్ఞానరూపదర్పణమందు
జీవరూపప్రతిబింబము భాసిల్లినది; ఆ ప్రతిబింబము బ్రహ్మరూప మైన
బింబముతో సదా అభిన్నముగ నున్నది; ఐనను, బ్రహ్మముతో
భేదము, జీవత్వము మొదలైన ధర్మములును, తద్జ్ఞానమును భ్రాంతి
రూపము; ఈరీతిగా బింబ ప్రతిబింబదృష్టాంతముచే భేదభ్రాంతికి
నివృత్తి రి యగుచున్నది.

జపాకుసుమసమీపమున స్ఫటికమణి యుండినపుడు కుసుమ
గతా రక్తవర్ణము స్ఫటికమందు కుసుమసంయోగముచే భాసిల్లును;
వియోగ మైనపుడు భాసిల్లదు, కనుక అది స్ఫటికధర్మము కాదు; స్ఫటిక
ధర్మమనుట భ్రాంతి; అట్లు అంతఃకరణధర్మము లయిన కర్తృత్వ
భోక్తృత్వములు ఆత్మయందు తాదాత్మ్యసంబంధముచే భాసిల్లును;
సుషుప్తియందు అంతఃకరణమునకు ఆత్మతో వియోగ మైనపుడు ఆత్మ
యందు భాసిల్లవు; కావున అవి ఆత్మధర్మములు కావు; ఆత్మధర్మము
లనుట భ్రాంతి; ఈరీతిగా స్ఫటికపుష్పదృష్టాంతముచే కర్తృత్వ
భోక్తృత్వభ్రాంతికి నివృత్తి యగుచున్నది.

ఘటోపహితా కాశము ఘటాకాశ మనఁబడును; ఆయాకాశమ యద్యపి ఘటముతోడ భాసిల్లును; తథాపి ఘటధర్మము లయిన ఉత్పత్తి నాశాదులు ఆయాకాశమును స్పృశింపవు; కనుక ఆకాశము అసంగము, దానికి ఘటముతో సంబంధ మనుట భ్రాంతి; అట్లు దేహాది సంఘాతోపహితాత్మ జీవుఁ డనఁబడును; ఆ యాత్మ సంఘాతముతో భాసిల్లినను, సంఘాతధర్మము లైన జననమరణాదులు ఆత్మను స్పృశింపవు; అవి ఆత్మధర్మ మనుట భ్రాంతి; ఈరీతిగా ఘటాకాశదృష్టాంతముచే సంగభ్రాంతికి నివృత్తి యగుచున్నది.

మందాంధకారస్థిత మైన రజ్జువును చూచుటకొఱకు నేత్రద్వారమున రజ్జువునకొక వచ్చిన దైన అంతఃకరణవృత్తిచే రజ్జ్వావరణభంగము సంపూర్ణముగ గాదు; అపుడు రజ్జుచైతన్యాశ్రితావిద్య ఖోభితమై సర్పరూపవికారమును పొందును; ఆ సర్పము మిథ్య; అట్లు బ్రహ్మచైతన్యాశ్రితావిద్య ప్రారబ్ధనిమిత్తముచే ఖోభమును పొంది ప్రపంచరూపవికారమును 7 పొందును; ఆ ప్రపంచము అధిష్ఠాన 8 చైతన్య వివర్తము 9; ఈరీతిగా రజ్జుసర్పదృష్టాంతముచే వికారభ్రాంతికి నివృత్తి.

కనకము, కుండలము ఇవి అభిన్నములుగ నుండినను, కారణమనియు, కార్య మనియు భేదప్రతీతి యగును; విచారముచే చూచిన, కుండలము, కనకముకన్న భిన్నముగా కనఁబడదు; అట్లు జగత్తునకు బ్రహ్మముతో కార్యకారణభావముచే భేదము భాసిల్లును, అది కల్పితము; ఈరీతిగా కనకకుండలదృష్టాంతముచే బ్రహ్మభిన్నజగత్సత్యత్వ భ్రాంతికి నివృత్తి యగుచున్నది.

ప్ర.—అధ్యాస మని దేనికి పేరు ?

ఉ.—భ్రాంతిజ్ఞానమునకు విషయమయిన మిథ్యావస్తువు, మఱియు భ్రాంతిజ్ఞానము ఈరెంటికి పేరు అధ్యాసమని.

ప్ర.—అధ్యాసము యెన్నివిధములు ?

ఉ.—అర్థాధ్యాసము, జ్ఞానాధ్యాసము ఈభేదముచే అధ్యాసము ద్వివిధము; దానిలో అర్థాధ్యాసమునకు ఆఱుభేదములు.— కేవల సంబంధాధ్యాసము, సంబంధసహితసంబంధ్యధ్యాసము, కేవల ధర్మాధ్యాసము, ధర్మసహితధర్మ్యధ్యాసము, అన్యోన్యాధ్యాసము, అన్యతరాధ్యాసము, లేక, స్వరూపాధ్యాసము, సంస్కర్గాధ్యాసము ఈ భేదమువలన అర్థాధ్యాసము ద్వివిధము; ఇప్పుడు చెప్పబడిన ఆఱుభేదములును వీనిలో అంతర్గతములు.

ప్ర.—ఆత్మవిచారమందు విశేషోపయుక్తమైనట్టి అధ్యాసమేది ?

ఉ.—అన్యోన్యాధ్యాసము.

ప్ర.—అన్యోన్యాధ్యాసమని దేనికి పేరు ?

ఉ.—పరస్పరాధ్యాసమునకు అన్యోన్యాధ్యాసమని పేరు.

ప్ర.—ఆత్మనాత్మలకు పరస్పరాధ్యాసము ఏరీతిగా కలుగును ?

ఉ.—సత్తు, చిత్తు, ఆనందము, అద్వైతము ఇవి నాలుగు ఆత్మ విశేషణములు, మఱియు అసత్తు, జడము, దుఃఖము, ద్వైతము ఇవి నాలుగు అనాత్మవిశేషణములు; వానిలో అనాత్మగతదుఃఖము, ద్వైతము ఈరెండు విశేషణములచే ఆత్మగతానందము, అద్వైతము ఈ రెండు విశేషణములు మూయబడి యున్నవి, దానివలన ఆత్మయందు నేను ఆనందరూపుడను, అద్వైతరూపుడను ఇట్టి ప్రతీతిగాదు; మఱి మనిన, నేను దుఃఖిని, ఈశ్వరునికంటె భిన్నుడను ఇట్టి ప్రతీతి కలుగుచున్నది; ఆత్మగత సత్తు, చిత్తు ఈ రెండువిశేషణములచే అనాత్మ

గతాసత్తు, జడము ఈ రెండువిశేషణములు మూయఁబడి యున్నవి; దానివలన అనాత్మమైన అహంకారాదులందు అసద్రూప మని, జడ రూప మని ప్రతీతి గాదు; మ తే మనిన.-సద్రూప మని, చిద్రూప మని ప్రతీతి కలుగుచున్నది; ఈరీతిగా ఆత్మకును, అనాత్మకును పర స్పరాభ్యాసము గలదు.

టి ప్ప ణ ము.

1. మిథ్యాత్వనిశ్చయము బాధ యనఁబడును; అది శాస్త్రీయ ము, యశాక్తికము, అపరోక్షము.

2. జీవేశ్వరభేదము, జీవజీవులపరస్పరభేదము, జీవజడముల భేదము, జడజడముల పరస్పరభేదము, ఈశజడములభేదము ఇది పంచ విధభేదభ్రాంతి.

3. అంతఃకరణధర్మములయిన కర్తృత్వభోక్తృత్వములు ఆత్మ యందు ప్రతీత మగుట కర్తృత్వ భోక్తృత్వభ్రాంతి.

4. దేహాదులందు అహంతారూపము, గృహాదులందు మమ తారూపము ఆత్మసంబంధప్రతీతి, లేక సజాతీయవిజాతీయస్వగతవస్తువు తో ఆత్మసంబంధప్రతీతి సంగభ్రాంతి.

5. క్షీరవికార మయిన దధివలె జీవజగత్తులు బ్రహ్మవికారమని ప్రతీతి వికారభ్రాంతి.

6. ముఖ్యమైన జీవేశ్వరభేదమునకు నిషేధముచే తదంతర్గతమైన నాలుగుభేదములకును సహజముగా నిషేధ మగుచున్నది.

7. పూర్వరూపమును విడిచి, అన్యరూపప్రాప్తి పరిణామ మనఁ బడును; లేక, ఉపాదానముతో సమానసత్త గల దైన అన్యథారూప ము పరిణామ మనఁబడును; దానిని వికారి మనియుఁ జెప్పుచున్నారు.

8. తాను నిర్వికారరూపముగ స్థితమై, అవిద్యాకృతకల్పితకార్యమునకు ఆశ్రయమయినది అధిష్ఠానమనఁబడును; దానిని వివర్తపాదానమనియు నందురు.

9. అధిష్ఠానముతో విషమసత్త గలదై, అన్యథారూపమైనది వివర్తము; దానిని కల్పితకార్యమనియు, కల్పితవిశేషమనియు, అధ్యాసమనియు నందురు. దీని విశేషనిరూపణము శ్రీవిచారసాగరమందు గలదు.

ఇతి శ్రీవిచారచంద్రోదయే - ప్రపంచమిథ్యాత్వవర్ణననామికా
షష్ఠకలా సంపూర్ణా.

సప్తమకల.

ఆత్మవిశేషణములు.

ప్ర.—ఆత్మయొక్క విశేషణములు ఎన్నివిధములు?

ఉ.—విధేయ నిషేధ్యభేదముచే 1-2 ద్వివిధములు. [విధేయమనఁగా సాక్షాద్బోధకము, నిషేధ్యమనఁగా ప్రపంచనిషేధ ద్వారమున బోధకము.]

ప్ర.—విధేయవిశేషణము లేవి?

ఉ.—సత్తు, చిత్తు, ఆనందము, బ్రహ్మము, స్వయంప్రకాశము, కూటస్థము, సాక్షి, ద్రష్ట, ఉపద్రష్ట, ఏకము మొదలగునవి.

ప్ర.—ఆత్మ ఏరీతిగా సదూపము?

ఉ.—జ్ఞానముచేతను, ఏప్రకారముచేతను దేని నివృత్తి కానేరదో, అది సత్తనబడును; ఎందువలన జ్ఞానాదులచేత ఆత్మకు నివృత్తి కానేరదో, అందువలన ఆత్మ సదూపము.

ప్ర.—ఆత్మ యేరీతిగా చిదూపము?

ఉ.—అలుప్తప్రకాశము చిత్తనబడును; ఎందువలన ఆత్మ అలుప్తప్రకాశమో, అందువలన ఆత్మ చిదూపము.

ప్ర.—ఆత్మ యేరీతిగా ఆనందరూపము?

ఉ.—పరమప్రేమకు విషయము ఆనంద మనబడును; అందఱికిని ఆత్మయందు పరమప్రేమ గలదు; కావున ఆత్మ ఆనందరూపము.

ప్ర.—ఆత్మ యేరీతిగా బ్రహ్మరూపము?

ఉ.—ఆత్మ సచ్చిదానందరూప మని శ్రుతియుక్త్యనుభవములచే సిద్ధము; బ్రహ్మమును వేదమందు సచ్చిదానంద మని చెప్పబడినది; లేక, వ్యాపకపదార్థమునకు బ్రహ్మ మని పేరు; దేశముచే అంతము లేనిది వ్యాపక మనబడును; ఆత్మ బ్రహ్మముకన్న భిన్నమనిన, దేశముచే అంత మనవలయును; దేశముచే అంతము గలది కాలముచే అంతము గలది యని నియమము; అట్లయిన, ఆత్మ అనిత్యము అనఁగా.— అనాత్మ యనవలయును; బ్రహ్మమును ఆత్మకన్న భిన్నమనిన, బ్రహ్మము అనాత్మయగును; అనాత్మలయిన ఘటపటాదులు జడములు, అట్లు ఆత్మభిన్నబ్రహ్మమును జడ మగును; ఎందువలన ఆత్మ భిన్నము బ్రహ్మము కాదో, బ్రహ్మభిన్నము ఆత్మ కాదో, అందువలన ఆత్మ బ్రహ్మరూపము.

ప్ర.—ఆత్మ యేరీతిగా స్వయంప్రకాశము?

ఉ.—దీపమువలె తనప్రకాశమందు దేనియొక్కయు అపేక్ష లేక, సర్వమునకు ప్రకాశకము స్వయంప్రకాశ మనబడును, లేక, సదా అపరోక్షరూపమై, ఏజ్ఞానమునకును విషయము కానిది స్వయంప్రకాశ మనబడును, అటువంటిది ఆత్మ; ఈరీతిగా.

ప్ర.—ఆత్మ యేరీతిగా కూటస్థము?

ఉ.—కమ్మరవానిదాగిలికి కూట మని పేరు; దానివలె అచలరూప ముగ స్థిత మయినదానిని కూటస్థ మనవలయును; ఎట్లు కమ్మరవాడు అనేకాయుధములు చేసినను, దాగిలి కదలక యుండునో, అట్లు మనస్సు అను కమ్మరవాడు సంకల్ప వికల్పరూపము లైన అనేకాయుధములు చేసినను, ఆత్మ దాగిలివలె అచలముగా నుండును; ఈరీతిగా.

ప్ర.—ఆత్మ యేరీతిగా సాక్షి?

ఉ.—ఉదాసీనమై, సమీపవర్తియైన చైతన్యము సాక్షి యనబడును; లేక, అంతఃకరణాంతఃకరణావృత్తులందు వర్తమానచైతన్య మాత్రము సాక్షి యనబడును; అటువంటిది ఆత్మ, ఈరీతిగా.

ప్ర.—ఆత్మ యేరీతిగా ద్రష్ట ?

ఉ.—చూచువాడు ద్రష్ట యనబడును; ఆత్మ సర్వమును ఎఱుఁగు చున్నాడు; ఈరీతిగా.

ప్ర.—ఆత్మ యేరీతిగా ఉపద్రష్ట ?

ఉ.—యజ్ఞ శాలయందు యజ్ఞకర్మకర్త లగు ఋత్విక్కులు పదియై దుగురు, పదునాఱవవాడు యజమానుడు, పదునేడవది యజమాన పత్ని, పదునెనిమిదవవాడు ఉపద్రష్ట [సమీప వర్తి ద్రష్ట] వాడు

ఏదియు కార్యము చేయుడు, వాడు చూడక ఏదియు కార్యమునడవదు; ఆప్రకారముగ స్థూలశరీరరూపయజ్ఞశాలయందు ప్రాణేంద్రియము చేరి పదునైదుబుద్ధిక్కులు, పదునాఱవవాడు మనోరూపయమానుడు, పదునేడవది బుద్ధిరూప యజమానపత్ని, వీ రందఱు స్వవిషయగ్రహణరూప యజ్ఞము చేయు చుండఁగా, వాని సమీపవయో, ఎఱిగినవాఁడైన పదునెనిమిదవ ఆత్మ ఉపద్రవ్య; ఈరీతిగా.

ప్ర.—ఆత్మ యేరీతిగా ఏకము?

ఉ.—ఆత్మకు సజాతీయ మయిన ఇంకొక్కాత్మ లేదు; ఈరీతిగా

ప్ర.—నిషేధ్యవిశేషణము లే వేవి?

ఉ.—అనంతము, అఖండము, అసంగము, అద్వైతము, అన్యము, నిర్వికారము, నిరాకారము, అవ్యక్తము మొదలగునవి

ప్ర.—ఆత్మ యేరీతిగా అనంతము?

ఉ.—ఆత్మ వ్యాపక మగుటవలన దేశముచే అంతము లేనిది, నిత్యమగుటవలన కాలముచే అంతము లేనిది, సకలవస్తువులకు అధిష్ఠామగుటవలన వస్తువుచే అంతము లేనిది; ఈరీతిగా.

ప్ర.—ఆత్మ యేరీతిగా అఖండము?

ఉ.—ఆత్మ జీవేశ్వరాది పంచభేదరహితముగాను, సజాతీయాకారత్యజరహితముగాను వుండుటవలన.

ప్ర.—ఆత్మ యేరీతిగా అసంగము?

ఉ.—సంగ మని సంబంధమునకు పేరు, ఆత్మ సజాతీయాది సంబంధరహిత మగుటవలన.

ప్ర.—ఆత్మ యేరీతిగా అద్వైతము?

ఉ.—ద్వైతమయినట్టి ఏ ప్రపంచము గలదో, అది స్వప్నమువలె
ప్రితము, సత్యము కాదు; ఈరీతిగా ద్వైతరహిత మగుటవలన.

ప్ర.—ఆత్మ యేరీతిగా అజన్మము ?

ఉ.—జన్మము స్థూలదేహముయొక్క ధర్మము, అది సూక్ష్మదేహ
యొక్కయు ధర్మము కాదు; అది ఆత్మయొక్కధర్మ మనుట ఏరీతి
నను సంభవింపదు; అట్లు ఆత్మజన్మము అంగీకరించినపుడు ఆత్మమర
ణమును అంగీకరింపవలసినది, అది సంభవింపదు; ఈరీతిగా.

ప్ర.—ఆత్మ యేరీతిగా నిర్వికారము ?

ఉ.—స్థూలదేహమునకు ఉత్పత్తిమొదలగు షడ్వికారములుగలవు,
ఏవి ఆత్మకు లేవు; ఈరీతిగా.

ప్ర.—ఆత్మ యేరీతిగా నిరాకారము ?

ఉ.—స్థూలసూక్ష్మదీర్ఘప్రహస్వములు మొదలగు ఆకారములు జగ
త్తునందు గలవు; ఆత్మ ఇంద్రియములకును, మనస్సునకును విషయము
కానందున ఆత్మ స్థూలము కాదు, వ్యాపక మగుటవలన సూక్ష్మమనఁగా
అణువును కాదు, అన్నిచోట్లలో పరిపూర్ణముగా నుండుటవలన దీర్ఘ
ప్రహస్వములును కాదు; ఈరీతిగా.

ప్ర.—ఆత్మ యేరీతిగా అవ్యక్తము ?

ఉ.—అవ్యక్త మనఁగా అస్పష్టము, ఆత్మ మన ఇంద్రియాదులకు
అగోచర మగుటవలన అస్పష్టము; ఈరీతిగా.

ప్ర.—ఆత్మ యేరీతిగా అవ్యయము ?

ఉ.—అవ్యయ మనఁగా ఖర్చులేనిది, కోటయందు భాగ్యము పోసి
తియుటచే తక్కువ యగును, అట్లు ఆత్మ తక్కువ కాదు; ఈరీతిగా.

ప్ర.—ఆత్మ యేరీతిగా అక్షరము ?

ఉ. —క్షరమనఁగానాశము, ఆత్మనాశరహితమగుటవలన అక్ష

ప్ర. —ఆత్మవిశేషణములు పరస్పరభిన్నములా అభిన్నములా

ఉ. —ఈవిశేషణములు గుణరూపానిత్యములైనపుడు, పరస్పరము లగును, అవి లక్షణరూపానిత్యములు, కావున భిన్నములు చూడుము. — ఒకేయూత్త నాశరహిత మగుటవలన సత్తనఁబ్రకాశరూప మగుటవలన చిత్తనఁబడును, పరమప్రేమమునకు కి మగుటవలన ఆనంద మనఁబడును.

టిప్పణము.

1. “ సధవా ” శబ్దము విధవయొక్క నిషేధము చేసి, సావతికి సాక్షాద్బోధకము; అట్లు సదాదివిధేయవిశేషణములు అపంచధర్మముల నిషేధము చేసి, సాక్షాద్బ్రహ్మబోధకములు.

2. ఎట్లు అవిధవాశబ్దము విధవయొక్క నిషేధము చేసి లక్షణమైన సువాసినికి బోధకమో, అట్లు అనంతాది నిషేధ్యణములు ప్రపంచధర్మమైన అంతాదికముయొక్క నిషేధము చే లక్షణమైన అనంతాదిరూపబ్రహ్మమునకు బోధకములు.

ఇతి శ్రీవిచారచంద్రోదయే - ఆత్మవిశేషణవర్ణననామికా
సప్తమకలా సంపూర్ణా.

అష్టమ క ల.

—o—o—o—

స చ్చి దా న ం ద వి శేష వ ర్ణ న ము.

ప్ర.—స త్తనఁగా నేమి ?

ఉ.—త్రికాలాశాధిత మయినది సత్తనఁబడును.

ప్ర.—చి త్తనఁగా నేమి ?

ఉ.—త్రికాలమందును సర్వము నెఱిగినది చిత్తనఁబడును.

ప్ర.—ఆనంద మేది ?

ఉ.—త్రికాలమందు పరమప్రేమమనకు విషయమైనది ఆనందము.

ప్ర.—నేను స త్తున్నా నని ఏరీతిగ ఎఱుఁగవలయును ?

ఉ.—జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులందును, ప్రాతస్సాయమ్మధ్యాహ్న కాలములందును, అహోరాత్రములందును, బాల్యతాకుణ్యవార్ధకా వస్థలందును, పూర్వోత్తర వర్తమానశరీరములందును నే నున్నాను; అందువలన నేను స త్తున్నా నని ఎఱుఁగవలయును.

ప్ర.—నామరూపాత్మకవస్తువులను ఏ మని ఎఱుఁగవలెను ?

ఉ.—వానిని మిథ్య యని ఎఱుఁగవలెను.

ప్ర.—సదసత్తులయొక్కనిర్ణయము ఏరీతిగా నగును?

ఉ.—సదసత్తులనిర్ణయము అన్వయవ్యతిరేకయుక్తివలన నగును; ఎట్లనఁగా.—ఎవఁడు నేను జాగ్రత్తయం దున్నానో, వాఁడే నేను స్వప్న మందును, సుషుప్తియందును ఉన్నాను; అందువలన నేను సత్తని ఎఱుఁగవలెను; మరియు జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులు నాయందు లేనందున అవి అసత్తు లని ఎఱుఁగవలెను.

ప్ర.—నేను చిద్రూపుఁ డని ఏరీతిగా ఎఱుఁగవలెను?

ఉ. — సకలకాలములను, సకలావస్థలను నేను ఎఱుఁగుచున్నాను; అందువలన నేను చిద్రూపుఁడని ఎఱుఁగవలెను.

ప్ర. — నామరూపాత్మకవస్తువులను ఏమని ఎఱుఁగవలెను ?

ఉ. — వానిని జడము లని ఎఱుఁగవలెను.

ప్ర. — చిజ్జడములనిర్ణయము ఏరీతిగా నగును ?

ఉ. — చిజ్జడముల నిర్ణయము అన్వయవ్యతిరేకరూప యుక్తిచేత నగును; ఎట్లనఁగా. — ఎవఁడు నేను జాగ్రత్తను ఎఱుఁగుచున్నానో, వాఁడే నేను స్వప్నసుషుప్తులను ఎఱుఁగుచున్నాను; అందువలన నేను చిద్రూపుఁడను; జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్తులు నన్ను ఎఱుఁగవు; అందు వలన నవి జడరూపము లని ఎఱుఁగవలయును,

ప్ర. — నేను ఆనందరూపుఁడని ఏరీతిగా నెఱుఁగవలయును ?

ఉ. — సకలకాలములందును, సకలావస్థలందును నేను పరమప్రియుఁడగుటవలన నేను ఆనందరూపుఁడని యెఱుఁగవలయును.

ప్ర. — నామరూపాత్మకవస్తువులను ఏమని యెఱుఁగవలయును ?

ఉ. — వానిని దుఃఖరూపము లని యెఱుఁగవలయును.

ప్ర. — సుఖదుఃఖములనిర్ణయము ఏరీతిగా నగును ?

ఉ. — సుఖదుఃఖముల నిర్ణయము అన్వయవ్యతిరేకరూప యుక్తిచే నగును; చూచుము. — ఎవఁడు నేను జాగ్రత్తలో ప్రియుఁడో, వాఁడే నేను స్వప్నమందును, సుషుప్తియందును ప్రియుఁడు; జాగ్రదాద్యవస్థలు వ్యభిచారు లగుటవలన 1 దుఃఖరూపములు [అవి భ్రాంతివలన సుఖరూపములుగాఁ గనఁబడు చున్నవి].

ప్ర. — నేను పరమప్రియుఁడని ఏరీతిగా నెఱుఁగవలెను ?

ఉ. — పుత్త్రమిత్త్రునియందు ఏప్రీతిగలదో, అది పుత్త్రమిత్తమగుట

వలన ఆ మిత్తునికన్న పుత్తునియందు అధికప్రీతి గలదు; అట్లు ధనపు త్రికలతాదులందు యేప్రీతిగలదో, అది శరీరేంద్రియప్రాణమనశ్చిదా భానులపరంపరగా ఆత్మకొఱకు గలదు; ఆ యాత్మయైన నేనో, సకల పదార్థములకంటె అధికప్రియుఁడుగా నున్నాఁడను; ఈరీతిగా.

ప్ర.—ప్రీతినంబంధనూనాధికభావము వీరీతిగా యెఱుఁగవలెను?

ఉ.—ధనముకొఱకు పురుషుఁడు స్వదేశమును విడిచి, దేశాంతరము పోవుచున్నాఁడు; అందువలన ధనమే ప్రియమనవలయునా? పుత్తునకు రాజదండమైనపుడు ధనమిచ్చి పుత్తునివిడిపించుచున్నాఁడు; అందువలన పుత్తునినే ప్రియుఁడనవలయునా? దుర్భిక్షకాలమునందు పుత్తుని అమ్మి శరీరరక్షణము చేయుచున్నాఁడు; అందువలన శరీరమునే ప్రియమనవలయునా? ఎపుడు యెవఁడు కొట్టుటకు వచ్చునో, అపుడు నేత్రనాసికాదీంద్రియములను మూయుచున్నాఁడు; అందువలన ఇంద్రియములే ప్రియములనవలయునా? ప్రాణముతీసికొనుటకు రాజజ్ఞులయినపుడు తద్రక్షణము చేసి నాది చెవికొనుము, చెయ్యికొను; అని ప్రార్థన చేయుచున్నాఁడు; అందువలన ప్రాణమే అత్యంతప్రియమనవలయునా? వ్యాధిచే వ్యాకులమైనపుడు ప్రాణత్యాగమున! సిద్ధమగుచున్నాఁడు; ఈరీతిగా చూచినపుడు ఆత్మయే సకలపదార్థములకంటె అత్యంతప్రియమని సిద్ధమై, ఇతరపదార్థములు ఆత్మకన్న ఒకటికన్నొకటి తక్కువతక్కువప్రియములని యెఱుఁగఁబడు చున్నవి.

టి ప్ప ణ ము.

అవ్యభిచారిప్రీతి గలది ఆనందరూపమనఁబడును; జాగ్రదాద్యవస్థ గల యేయేకాలము ఆత్మయందు భాసమానమగునో, అది

అధ్యాసముచే చిదాభాసద్వారమున ఆత్మకు ప్రేయముగ భాసిల్లినను,
అపుడు యితర కాలములు ప్రేయములుగ భాసిల్లును; అందువలన సర్వ
కాలములందును వ్యభిచారిప్రీతి గలదు; ఆత్మయందో, అవ్యభిచారి
ప్రీతి గలదు; అందువలన ఆత్మ ఆనందరూపము.

ఇతి శ్రీవిచారచంద్రోదయే - సచ్చిదానందవిశేషవర్ణననామికా
అష్టమకలా సంపూర్ణా.

న వ మ క ల.

అ ని ర్వా చ్య సి ధ్ధాం త వ ర్ణ న ము.

ప్ర.—బ్రహ్మత్వవాణికి విషయము గానపుడు విధేయనిషేధ్యవిశేష
షణములచే యెట్లు చెప్పబడినది?

ఉ.—బ్రహ్మత్వవిశేషణములలో సచ్చిదాది విధేయవిశేషణములు
ప్రపంచమునకు నిషేధము చేసి బ్రహ్మమును సాక్షాద్బోధనము చేయు
చున్నవి, మరియు అనంతాసంగాది నిషేధ్యవిశేషణములు ప్రపంచ
మునకు నిషేధము చేయుచున్నవి; దానివలన తద్విలక్షణ మైన
బ్రహ్మత్వ అర్థముచే సిద్ధ మగుచున్నది.

ప్ర.—సచ్చిదాదివిశేషణములు ఏరీతిగా బ్రహ్మబోధకములు ?

ఉ.—సత్తనుటచే అసత్తుయొక్కనిషేధమై సదూపము ఎఱుగఁబడుచున్నది; అట్లే చిత్తనుటచే జడమునకు నిషేధమై చిదూపము, ఆనంద మనుటచే దుఃఖమునకు నిషేధమై ఆనందరూపము, వ్యాపక మనుటచే పరిచ్ఛిన్నమునకు నిషేధమై వ్యాపకరూపము, స్వయంప్రకాశ మనుటచే అప్రకాశపరప్రకాశములకునిషేధమై స్వయంప్రకాశరూపము, కూటస్థమనుటచే వికారమునకునిషేధమై నిర్వికారమయిన కూటస్థము, ఏక మనుటచే నానాత్వమునకు నిషేధమై ఏకము, సాక్షి ద్రష్టృపద్రవ్యలనుటచే సాక్ష్యదృశ్యోపదృశ్యములకునిషేధమై సాక్షి ద్రష్టృపద్రవ్యలు ఎఱుగఁబడు చున్నవి.

ప్ర.—అనంతాది నిషేధ్యవిశేషణములు ప్రపంచమునకు నిషేధము. ఏరీతిగా జేయుచున్నవి ?

ఉ.—అనంత మనుటచే దేశకాలవస్తుకృత మయిన పరిచ్ఛేదమునక నిషేధమయినది; అఖండమనుటచే పంచవిధభేదమునకును, త్రివిధభేదమునకును నిషేధమయినది; ఈరీతిగానే ఇతరము లైన నిషేధ్యవిశేషణములందును ఎఱుగవలయును.

ప్ర.—చెప్పఁబడినరీతిగా విశేషణములకు అర్థము చేయుటచే బ్రహ్మము అనిర్వాచ్య మని ఏరీతిగా సిద్ధ మగును ?

ఉ.—చెప్పఁబడినరీతిగా విశేషణార్థముకూడ ఆ విశేషణార్థము శక్తివృత్తిచే గ్రహింపక, లక్షణావృత్తిచే గ్రహించుటచే బ్రహ్మము అనిర్వాచ్య మని సిద్ధ మగును; ఎట్లనఁగా.—

1. మాయయొక్కసాపేక్షసత్యత, మరియు బ్రహ్మముయొక్క నిరపేక్షసత్యత రెండుచేరి సత్పదమునకు వాచ్యము; మాయాసత్యతను విడిచి బ్రహ్మసత్యత కేవలము లక్ష్యము.

2. వృత్తిరూపజ్ఞానము, మఱియును చైతన్యరూపజ్ఞానము రెండు చేరి చిత్పదమునకు వాచ్యము, చైతన్యరూపజ్ఞానము లక్ష్యము.

3. విషయానందము, వాసనానందము, బ్రహ్మానందము చేరి ఆనందపదమునకు వాచ్యము, బ్రహ్మానందము లక్ష్యము.

4. ఆకాశమాయాదు లందలి సాపేక్షవ్యాపకత, మఱియు బ్రహ్మమందలి నిరపేక్షవ్యాపకత చేరి వ్యాపకపదమునకు వాచ్యము, బ్రహ్మనిష్ఠవ్యాపకత లక్ష్యము.

5. సాభాసబుద్ధియందలి సాపేక్షస్వయంప్రకాశత, మఱియు చైతన్య మందలి నిరపేక్షస్వయంప్రకాశత చేరి స్వయంప్రకాశపదమునకు వాచ్యము, చైతన్యస్వయంప్రకాశత లక్ష్యము.

6. రజ్జ్వాదులందలి సాపేక్షనిర్వికారత, మఱియును చైతన్య మందలి నిరపేక్షనిర్వికారత చేరి కూటస్థపదమునకు వాచ్యము, చైతన్యనిరాకారత లక్ష్యము.

అను క్తము లయిన విధేయవిశేషణములందును యారీతిగానే లక్ష్యార్థము యెఱుఁగవలయును; అట్లే అసదాదులయిన నిషేధ్యవిశేషణములందును యారీతిగానే లక్షణోపయోగము చేయవలయును.

ప్ర.—ఈరీతిచే విశేషణార్థము చేయుటవలన ప్రయోజన మేమి ?

ఉ.—ఈరీతిచే అర్థము చేయుటవలన బ్రహ్మము మనోవాణుల కగోచర మను శ్రుతితో అవిరోధ మగును, గుణక్రియాజాతिसంబంధములు మొదలగు మనోవాణులకు ప్రవృత్తివిషయధర్మములు యేవేవి గలవో అవి బ్రహ్మమందు లేవు, అందువలన శ్రుతి బ్రహ్మము మనోవాణుల కగోచర మని పలికెను; లేక ఏదేదిభాషణమో అది ద్వైత

ముచే కలుగును, అద్వైతముచే కలుగదు; ఈరీతిచే అర్థము చేయుట వలన సుఖముగా అద్వైతబోధ మగుచున్నది.

ఇతి శ్రీవిచారచంద్రోదయే - అనిర్వాచ్యసిద్ధాంతవర్ణననామికా
నవమకలా సంపూర్ణా.

ద శ మ క ల.

సా మా న్య వి శేష చై త న్య ము లు.

ప్ర.—విశేషచైతన్య మేది ?

ఉ.—అంతఃకరణమందును, తద్వృత్తియందును వర్తమానచిత్ప్రతి
బింబరూపచిదాభాసమును విశేషచైతన్యమందురు.

ప్ర.—చిదాభాసుని లక్షణ మేది ?

ఉ.—చైతన్యలక్షణమునకు వేఱు చైతన్యమువలె కనబడునది.

ప్ర.—చిదాభాసము విశేషచైతన్యమని యెందుకు చెప్పబడినది?

ఉ.—అల్పదేశమందు, అల్పకాలమందు గలది విశేషమనబడును;
చిదాభాసము అంతఃకరణదేశమందు, జాగ్రత్స్వప్నకాలములందు,
లేక అజ్ఞానకాలమందుమాత్రము గలుగుటవలన విశేషము. 1

ప్ర.—విశేషచైతన్యమునకు దృష్టాంత మేది ?

ఉ.—సూర్యప్రకాశము సర్వత్ర సమానముగ నుండినను ప్రతిబింబము సర్వత్ర గానేరదు, ఎచ్చట జలదర్పణోపాధులు గలవో, అచ్చట మాత్రమగును; అట్లు అస్తిభౌతిప్రియరూప మగు సామాన్యచైతన్యము సర్వత్ర సమానముగ నుండినను, దానివలన వచనగమనాది వ్యవహారము జరుగదు; ఎచ్చట అంతఃకరణోపాధి కలదో అచ్చట విశేషచైతన్యము గలదు; దానివలన వ్యవహారము జరుగును.

ప్ర.—విశేషచైతన్య మెఱుఁగుటచే ఏమి నిశ్చయ మగును ?

ఉ.—కర్తృత్వభోక్తృత్వాదు లైన ధర్మములు విశేషచైతన్య మందు గలవు; అవి నేను కాను, అవి నావి కావు, మతే మనిన, అవి నాయందు కల్పితములు; వానియొక్క అధిష్ఠాన మయిన సామాన్యచైతన్య బ్రహ్మము నేను; ఈ నిశ్చయ మగును.

ప్ర.—దేనిని సామాన్యచైతన్య మందురు ?

ఉ.—సర్వత్ర పరిపూర్ణమై, సకలనామరూపాధిష్ఠానమై, అస్తిభౌతిప్రియరూప మైన నిర్వికారబ్రహ్మమును సామాన్యచైతన్య మందురు. 2

ప్ర.—సామాన్యచైతన్యమునకు దృష్టాంత మేది ?

ఉ.—ఒకే రజ్జువునందు నానాపురుషులకు సర్పదండమాలాజలధారలు గనఁబడుభ్రాంతియందు సామాన్యవిశేషము లగు రెండంశములు గలవు; వానిలో ఈ సర్పము, ఈ దండము, ఈరీతిగా సర్పాదివిశేషాంశమునందు “ ఈ ” అను సామాన్యాంశము వ్యాపకము; అది భ్రాంతికాలమునందు సర్పాదిరూపమునను, భ్రాంతినాశానంతరము రజ్జ్వాదిరూపమునను భాసిల్లును; అందువలన అది అవ్యభిచారియై 3 సత్యముగ నున్నది; మఱియును వ్యభిచారి యైన సర్పాదివిశేషాంశ

కల్పితముగా నున్నది.

భూతభౌతికములయిన సకలపదార్థములందు పంచాంశములు
— అస్తి, భౌతి, ప్రియము, నామము, రూపము.—

ఘటము గల దని అస్తి, ఘటము భాసిల్లునని భౌతి, ఘటము
మోగింపఁగల దని ప్రియము, ఘటమని రెండక్షరములు నామము,
గ్రీవాకారము రూపము; అట్లు భూతకారణమైన అజ్ఞానము గల
అస్తి, అజ్ఞానము భాసిల్లునని భౌతి, అజ్ఞాని జీవునికి అజ్ఞానకార్య
ప్రపంచమును సుషుప్తిగతాజ్ఞానమును ప్రియము, అజ్ఞానము
రెండక్షరములు నామము, ఆవరణవిశేషశక్తి గల అనాదిభావరూప
ర్థమని రూపము.

అజ్ఞానము పరిత్యజించినపుడు.—ఏమియు లేదని ప్రతీతికి విషయ
మైన అభావము గల దని అస్తి, అభావము ప్రతీతమగుచున్నదని
, శూన్యవాదికి అభావము ప్రియము, అభావమని మూడక్షర
ముల నామము, నిషేధముఖిప్రతీతికి విషయమని రూపము.

ఈరీతిగా సకలనామరూపములందు అవ్యభిచారియైన, తదన
ము సామాన్యచైతన్యముగ నున్నది; ఘటముల నామరూపముల
నిందు లేవు; పటములనామరూపములు ఘటమందు లేవు; కావున
స్వరవ్యభిచారులైనవి నామరూపములు మిథ్య.

ప్ర.—సామాన్యచైతన్యబ్రహ్మమునకు సకలముకన్న సూక్ష్మత
యు వ్యాపకత యేరీతిగా యెఱుఁగవలయును?

ప్ర.—ఏదేది కార్యమో, అది స్థూలము పరిచ్ఛిన్నము; ఏదేది కార
ణమో, అది సూక్ష్మము వ్యాపకము; బ్రహ్మము సకలమునకు కారణ
టవలన సూక్ష్మము, మరియు వ్యాపకము; ఎట్లనఁగా.—

సముద్రజలముకన్న నులుగు, ఉప్పు కఠోరపరిచ్ఛిన్నము లగుట వలన కార్యసూయిన పృథ్వికన్న కారణ మయిన జలము సూక్ష్మ మని, వ్యాపక మని సిద్ధము.

ఈరీతిగానే సకలభూతములకన్న సూక్ష్మము, మఱియు వ్యాపకము ఆకాశము; ఆకాశమునకు కారణమగుటవలన అజ్ఞానము ఆకాశముకన్న సూక్ష్మము, మఱియు వ్యాపకము; ఆ అజ్ఞానమునకు అధిష్ఠానకారణము చైతన్య మగుటవలన చైతన్యము దానికన్నను సూక్ష్మము, మఱియు వ్యాపకము. లేక, అజ్ఞానము మనస్సుచేత గ్రాహ్యము అదైనను, అనుభవరూపలింగమున అనుమానముచేత యెఱుంగఁబడు పన్నది; చైతన్యము స్వయంప్రకాశ మగుటవలన యే ప్రమాణమున ను విషయము కాదు; కావున చైతన్యము అజ్ఞానముకన్న సూక్ష్మము, మఱియు వ్యాపకము.

ప్ర.—ఈరీతిగా సామాన్యచైతన్యమెఱిగినపుడు ఏనిశ్చయమగును.

ఉ.—అస్తిభాతిప్రియరూపసామాన్యచైతన్యబ్రహ్మము నేను, నేను స్తిభాతిప్రియసామాన్య చైతన్యబ్రహ్మము; ఈ నిశ్చయ మగును.

ప్ర.—ఈ నిశ్చయము చేయుటచే నేమి యగును ?

ఉ.—ఈనిశ్చయముచే అజ్ఞాననివృత్తిబ్రహ్మప్రాప్తిరూపమౌతుము.

టి ప్ప ణ ము.

1. అధిష్ఠానము, అధ్యస్తము యీ భేదమువలన విశేషము ద్వివిధము; వానిలో.—భ్రాంతికాలమందు దేని ప్రతీతి గానేరదో, దేని ప్రతీతివలన భ్రాంతినివృత్తి యగునో, అది అధిష్ఠానరూపవిశేషము; మఱియు భ్రాంతికాలమందు దేనిప్రతీతి యగునో, అధిష్ఠానజ్ఞానకాల

ప్రతీతిగానేగదో, అది అధ్యస్తరూపవిశేషము; దానిని కల్పితమని యందురు.

2. సుషుప్తియూర్ఛాసమాధులకు ప్రకాశకము సామాన్యచైత, త్రిపుటీప్రకాశకుఁ డైన సాక్షి సా... జాగ్రత్స్వప్నాద్యవస్థ ప్రకాశకము సా... వృత్తులసంధికి ప్రకాశకము సా... అంగు భాగమునకు ప్రకాశకము సా... వృత్తిదేశాంతరగత మైనపుడు భాగమునకు ప్రకాశకము సా... వృత్తిసూర్యచంద్రాకార మైన మధ్యభాగమునకు ప్రకాశకము సా... “నేను నన్ను యెఱుఁ ఈప్రకారముగ అజ్ఞానవిశిష్టుఁ డైన తనకు ప్రకాశకము సా...

3. ఒకచోట వుండినపుడు యింకొక్కచోట లేదు; ఒకప్పుడు యింకొకప్పుడు లేదు; ఆ వస్తువు వ్యభిచారి యనఁబడును.

శ్రీ విచారచంద్రోదయే - సామాన్యవిశేషచైతన్యవర్ణననామికా
దశమకలాసంపూర్ణా.

అయ్య

ఏకాదశకల.

తత్త్వంపదార్థముల ఐక్యనిరూపణము.

—తత్పదమన నేమి?

—సామవేదఛాందోగ్యోపనిషత్తుల షష్టప్రపాఠకమందు శ్లో

తను పుత్తునిగూర్చి పుద్దాలకమునిచే పుపదేశము చేయఁబడిన తత్త-
మసి మహావాక్యమందలి ప్రథమపదము.

ప్ర.—త్వంశద మన నేమి ?

ఉ.—అదే మహావాక్యమందలి ద్వితీయపదము.

ప్ర.—వాచ్యార్థలక్ష్యార్థము లేవి ?

ఉ.—శబ్దమునకు అర్థముతో సంబంధ మేది గలదో, అది శబ్దవృ-
యనఁబడినది; అది శక్తివృత్తి, లక్షణావృత్తి యని ద్వివిధము —

స్వార్థసామర్థ్యము గల శబ్దమునకు అర్థముతో సాక్షాత్సం-
ధము శక్తివృత్తి యనఁబడును ; శక్యార్థద్వారమున శబ్దమునకు అ-
ర్థముతో పరంపరాసంబంధము లక్షణావృత్తి యనఁబడును; శక్తివృత్తి
యెఱిగిన అర్థము శక్యార్థ మని [వాచ్యార్థ మని] లక్షణావృత్తి
యెఱిగిన అర్థము లక్ష్యార్థ మని చెప్పఁబడినది.

ప్ర.—లక్షణావృత్తి యెన్నివిధములు ?

ఉ —జహత్తు, అజహత్తు, జహదజహత్తు అని త్రివిధము.—

1. సంపూర్ణ వాచ్యార్థత్యాగమై, వాచ్యార్థసంబంధికి గ్రహ-
మగుచోట జహల్లక్షణ యనఁబడును; ఎట్లనఁగా.—“గంగాయా
ఘోషః” అను వాక్యములో దేవనదీప్రవాహమందు గోపాలగ్రాః
స్థితికి అసంభవమగుటవలన వాచ్యార్థమైన నదీప్రవాహమునకు త్యా-
ము చేసి, తత్సంబంధితటమునకు గ్రహణము గలదు.

2. వాచ్యార్థత్యాగము చేయక, తత్సంబంధికి గ్రహణమగుచో,
అజహల్లక్షణ యనఁబడును. ఎట్లనఁగా.—“శోణోధావతి” అను వాక్-
యములో శోణవర్ణమందు పరుగెత్తుధర్మము సంభవింపనందున అర-
వర్ణము గల అశ్వమునకు గ్రహణము గలదు.

3. వాచ్యార్థమందు విరోధమగుచోట జహదజహల్లక్షణయనఁ బడును; ఎట్లనఁగా.— “సోయందేవదత్తః” అనువాక్యములో దూరదేశ పూర్వకాలములందు చూడఁబడిన దేవదత్తుఁడు ఏతద్దేశవర్తమానకాల ములందు చూడఁబడునట్లు వాచ్యార్థముచే అర్థమై పరస్పరవిరోధము గలుగుటచే దేశకాలరూప మగు ఒకభాగము పరిత్యజించి, దేవదత్త రూప మైన ఒకభాగమునకు గ్రహణము గలదు.

ప్ర.—త్రివిధలక్షణలందు మహావాక్యమందు 1 ఏది ఉచితము ?

ఉ.—జహల్లక్షణచోట సంపూర్ణవాచ్యార్థత్యాగమగుటచే తత్త్వం పదముల వాచ్యార్థములందు ప్రవిష్టులైన బ్రహ్మచైతన్యము, సాక్షిచైతన్యము పోయి, వానికన్నభిన్నమైన అసజ్జడదుఃఖరూపప్రపంచమునకు గ్రహణమగును; అజహల్లక్షణచోట వాచ్యార్థమందు ఏమియు త్యాగముకాక పోవుటవలన పదద్వయవాచ్యార్థస్థితమైన విరోధమునకు పరిహారముగాదు; కనుక మహావాక్యార్థమందు ఈద్వివిధలక్షణలును ఉచితములుకావు; భాగత్యాగలక్షణచోట విరోధిభాగమునకు త్యాగమై రోధిభాగమునకు గ్రహణ మగుటచే తదంగీకారమే ఉచితము. 2

ప్ర.—తత్పదమునకు వాచ్యార్థ మేది ? లక్ష్యార్థ మేది ?

ఉ.—అవ్యాకృత మైనమాయ 3 ఈశ్వరునిదేశము, ఉత్పలయములు ఈశ్వరునికాలము, సత్త్వరజస్తమోగుణములు సృష్టిగ్రి, విరాడోహిరణ్యగర్భఅవ్యాకృతులు ఈశ్వరునిశరీరములు, జైనర సూత్రాత్మాంతర్యాములు ఈశ్వరత్వమునకు అభిమానులు ‘ఒకఁ డయినవాఁడు బహురూప మగుదును’ అను ఇచ్ఛనుంచి జీవముచే ప్రవేశము చేయువఱకు ఈశ్వరునికార్యము, సర్వశక్తి సర్వవ్యాపకత ఏకత స్వతంత్రత సమర్థత పరోక్షత మాయోపాధి ఇవి 6 మిది ఈశ్వరునిధర్మములు, ఇవన్ని సహితముగ మాయ, మాయా

దలి చిదాభాసము, మఱియు తదధిష్ఠాన మైన బ్రహ్మము ఇ వన్నిం చేరిన ఈశ్వరుఁడు తత్పదమునకు వాచ్యార్థము; మఱియు సకలధ సహితముగ మాయాచిదాభాసుల పరిత్యాగముచే పరిశేషమై ఈ సాక్షి యైన బ్రహ్మము తత్పదమునకు లక్ష్యార్థము.

ప్ర — బ్రహ్మమునకును, ఈశ్వరునికిని ఏరీతిగా అధ్యాసము ?

ఉ. — బ్రహ్మమందు గల సత్యతయొక్క సంసర్గము ఈశ్వరునియందు అధ్యస్త మగుటవలన ఈశ్వరుఁడు సత్యుఁ డని, ఈశ్వరునియందు గ కారణతయొక్క స్వరూపము బ్రహ్మమందు అధ్యస్త మగుటవలన బ్ర ము జగత్కారణ మని ప్రతీత మగుచున్నది.

ప్ర. — త్వంపదమునకు వాచ్యార్థ మేది ? లక్ష్యార్థ మేది ?

ఉ. — నేత్రకంఠహృదయములు జీవునిదేశము, జాగ్రత్స్వప్న సు ప్తులు జీవునికాలము, స్థూలసూక్ష్మ కారణములు జీవునిభోగ సామగ్రి ఇవే పేర్లు గలవి మూఁడును జీవునిశరీరములు, విశ్వతైజసప్రాణులు ఈ త్వమునకు అభిమానులు, జాగ్రత్తనుండి మోక్షపర్యంతము సంసారః జీవునికార్యము, అల్పశక్తి అల్పజ్ఞత పరిచ్ఛిన్నత అనేకత పరాధీః అసమర్థత అపరోక్షత అవిద్యోపాధి ఇవి యెనిమిది జీవునిధర్మములు వన్నిచేరిన దైన అవిద్య, దానియందు ప్రతిబింబము, మఱియు కూ స్థుఁడు ఇవన్ని చేరినజీవుఁడు త్వంపదమునకు వాచ్యార్థము, మఱియు వీనిలో సహపరివారముగ చిదాభాసుని పరిత్యాగమై, పరిశేష మయి కూటస్థాత్మ త్వంపదమునకు లక్ష్యార్థము.

ప్ర. — కూటస్థునకు, చిదాభాసునకు పరస్పరాధ్యాసము ఎట్లు ?

ఉ. — కూటస్థునిసత్యతయొక్క తాదాత్మ్యసంబంధము చిదాభా నియందధ్యస్తమగుటవలన చిదాభాసము సత్యముగాప్రతీతమాయెన

మఱియు చిదాభాసునియొక్కయు, తద్ధర్మము లయిన కర్తృత్వాదుల యొక్కయు స్వరూపములు కూటస్థవియం దధ్యస్తము లగుటవలన కూటస్థుఁడు కర్త భోక్తగా ప్రతీతుఁ డాయెను.

ప్ర.—త త్త్వంపదార్థములకు ఏకత ఎట్లు సంభవించును ?

ఉ.—యద్యపి తత్పదత్వంపదవాచ్యార్థములయిన ఈశ్వరజీవులందు పరస్పరభేదము గలదు; తథాపి లక్ష్యార్థము లయిన బ్రహ్మాత్మలకు ఏకత సంభవించును.

ప్ర.—నేను బ్రహ్మ మని జ్ఞానము ఎప్పుని కగును ?

ఉ.—ఆ జ్ఞానము చిదాభాసున కగును.

ప్ర.—బ్రహ్మభిన్నమయినట్టి చిదాభాసము నేను బ్రహ్మమని యేరీతి గా ఎఱుఁగును ?

ఉ.—జీవత్వమున కధిష్ఠాన మైన కూటస్థునికి బ్రహ్మమూర్తో ముఖ్యా భేదము, బుద్ధిసహితచిదాభాసునికి బ్రహ్మమూర్తో స్వరూపబాధచే అభే దము గలదు; అందువలన చిదాభాసము అహంశబ్దలక్ష్యార్థ మయిన కూటస్థరూపముగా తన్ను ఎఱుఁగుచున్నది.

టి ప్ప ణ ము.

1. “త త్త్వమసి, ప్రజ్ఞానమానందంబ్రహ్మ, అహంబ్రహ్మాస్మి, మాత్మా బ్రహ్మ” అను సీక్రమముగా సామవేద ఋగ్వేదం దాధర్వవేదములకు మహావాక్యములు గలవు; అందఱియ త త్త్వమసి యందువలెనే లక్ష్యార్థగ్రహణము చేయవలయును.

2. “సోయం దేవదత్తః” గజారాధుడైన దేవదత్తుడని వాఁడు కాశిపట్టణాధిపతి, వానిని ఒక యాత్రావాసిపురుషుఁడు

మిత్రసహితముగ చూచిన పిమ్మట ఆరాజ రాజ్యభ్రష్టుడై, కౌపీన
రిధానము చేసి, ఘుమడకాయచెంబుతీసికొని, ఆంధ్రదేశమందు సం
రించుచుండఁగా, ఆయాత్రావాసిపురుషుఁడు మరల వానిఁజూచి, ఆ
మిత్రునితో పలికెను; అపుడు మిత్రుఁడు. — అదికాశిదేశము ఇది ఆంధ్ర
దేశము, అది ఈశ్వరనామసంవత్సరము ఇది రాక్షసనామసంవత్సరము
అది గజముమొదలగు ఐశ్వర్యము, ఇది కౌపీనము మొదలగు దా
ద్ర్యము ఉండఁగా, వాఁడేఱతఁడు, ఎట్లగుననిఅడిగెను; అపుడు యాత్రా
వాసి అనెను. — ఆదేశకాలములు, ఈదేశకాలములు, ఆసామగ్రి, -
సామగ్రి విడిచి, కేవలదేవదత్తుని చూడు మఱి! ఒకఁడే పురుషుఁడు.

ఆప్రకారముగ జీవేశ్వరస్థితము లైన అవిద్యామాయోపాధు
లు, అల్పజ్ఞతాసర్వజ్ఞత్వాది తద్ధర్మములను విడిచి, చేతనమాత్రబ్రహ్మత్వ
లకు ఏకత సంభవించును; అందువలన ఏదిబ్రహ్మమో అది నేన
యేది నేనో అది బ్రహ్మము, ఇట్టి నిశ్చయము చేయవలయును; ఈ ని
యమునకేత తత్వజ్ఞాన మని పేరు, ఈ తత్త్వజ్ఞానముచే మోక్షము.

3. మాయ, మఱియు మూఁడుగుణములు ఒకే పదార్థము
ఁగండినను, ఈశ్వరసంబంధదేశవస్తుశరీరములకు ఏకత గలదు; కు
లనికి ఘటము చేయుటకు మృత్తికారూపపృథ్వి దేశము గలదు; వ
చ్చిండము వస్తువు గలదు; అస్థిమాంసాదులయిన పృథ్వీభౌగము
రము గలదు; ఈ మూఁడింటికి ఏకతయందు అసంభవము లేనట్లు.

ఇతి శ్రీ విచారచంద్రోదయే - తత్త్వంపదార్థైశ్చ నిరూపణనామికా

ఏ కా ద శ క లా సం పూ ర్ణా.

ద్వాదశకల.

జ్ఞానికృతకర్మమునకునివృత్తి.

ప్ర.—కర్మమనునదేమి?

ఉ.—శరీరవాణీమానసములక్రియ కర్మమనబడును.

ప్ర.—కర్మము ఎన్నివిధములు?

ఉ.—సంచితప్రారబ్ధక్రియమాణములభేదముచే మూడువిధములు.

ప్ర.—సంచితకర్మమనునదేమి?

ఉ.—అనేకజన్మములందు సంగ్రహింపబడిన కర్మము.

ప్ర.—ప్రారబ్ధకర్మమేది?

ఉ.—సంచితకర్మరాశిలో పరిపక్వమై ఈజన్మమునకు, లేక అనేక జన్మములకు హేతువైన ఈశ్వరసంకల్పముచే నియమింపబడినకర్మము.

ప్ర.—క్రియమాణకర్మమేది?

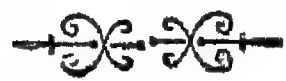
ఉ.—జ్ఞానప్రాప్తికి పూర్వోత్తరము జ్ఞానిశరీరమందు చేయబడిన కర్మము [ఆగామికర్మము].

ప్ర.—జ్ఞానికృతకర్మమునకునివృత్తి యేరీతిగా నగును?

ఉ.—1 జ్ఞానముచే అజ్ఞానసంబంధావరణాంశమునకు నివృత్తియై తోడనే తదాశ్రితమయిన సంచితకర్మమునకు నివృత్తియగుచున్నది; 2 జ్ఞానమునకు పూర్వోత్తరమయిన క్రియమాణకర్మము “నేను అకర్త అభోక్త అసంగబ్రహ్మము” అను నిశ్చయముయొక్కబలముచే జలస్థితమైన కమలపత్రన్యాయమున జ్ఞానికి అంటదు; లేక, క్రియమాణములగు శుభాశుభకర్మములు జ్ఞానియొక్కసేవకులు, నిందకులు క్రమముగా గ్రహణము చేయుచున్నారు [ఇది అర్థవాదపక్షము]; 3 అజ్ఞాన

సంబంధ విక్షేపశక్త్యాశ్రిత మయిన ప్రారబ్ధకర్మమునకు నివృత్తిభోగముచే నగును; ఈరీతిగా జ్ఞానికి కర్మనివృత్తి యగును.

ఇతి శ్రీవిచారచంద్రోదయే - జ్ఞానికర్మనివృత్తి వర్ణననామికా
ద్వాదశకలా సంపూర్ణా.

త్రయోదశకల.

సప్తజ్ఞానభూమికలు.

ప్ర.—సర్వజ్ఞానులకు నిశ్చయము ఏకముగా నుండగా స్థితియందు భేదము ఎందుకు కనబడుచున్నది ?

ఉ.—స్థితియందు భేదము జ్ఞానభూమికలభేదముచే కనబడుచున్నది.

ప్ర.—జ్ఞానభూమికలు ఎన్ని ?

ఉ.—శుభేచ్ఛ, సువిచారణ, తనుమానస, సత్త్వాపత్తి, అసంసక్తి, పదార్థాభావిని, తురీయగ ఇవి యేడు జ్ఞానభూమికలు.—

1. పూర్వజన్మమందు, లేక ఈజన్మమందు చేయబడిననిష్కామ క్రియాసనలచే శుద్ధ మయిన మనస్సు గలవానికి వివేకాదిసాధనములై, ఆత్మజ్ఞానమందు తీవ్రేచ్ఛ గలుగుట శుభేచ్ఛ.

2. గురుముఖ వేదాంతవాక్యశ్రవణము చేసి, మననముకొఱకు నానాయక్తులతో విచారము చేయుట సువిచారణ.

3. స్వరూపసాక్షాత్కారముకొఱకు శ్రవణమననముల ద్వారమున నిర్ణీత మయిన బ్రహ్మజ్ఞేయరూపార్థమును నిరంతరముగా చింతనము చేయునది తనుమానన.

4. శ్రవణ మనన నిదిధ్యాసనములచే సంశయవిపర్యయగహితముగా నిర్వికల్పస్థితియగుటచే శుద్ధసత్త్వగుణముయొక్క, లేక స్వరూపసత్తయొక్క సంప్రాప్తి సత్త్వాపత్తి.

5. అధ్యాసములచే నిర్వికల్ప సమాధికి పరిపక్వతచే దేహమందలి అహంతామమతలు సర్వభాకలితములై, ప్రపంచమునందు అనాసక్తి యగుట అసంసక్తి.

6. బ్రహ్మకారవృత్తియందు రమించుటవలన దేహాదు లైన సకల పదార్థములందు అప్రతీతి పదార్థాభావిని.

7. చతుర్థ పంచమభూమికలువలె భావరూపమునను, షష్ఠ భూమికవలె అభావరూపమునను జ్ఞాతృజ్ఞానజ్ఞేయరూపత్రిపుటికి దేనిలో ప్రతీతి గానేరదో, అటువంటిది తురీయపద మయిన అధిష్ఠానమునందు ఉత్థానరహిత మగు మనస్సుయొక్క స్థితి తురీయగ.

ప్ర.—ఈ యేడుభూమికలు దేనికి సాధనములు?

ఉ.—ప్రథమ ద్వితీయ తృతీయ భూమికలు తత్త్వజ్ఞానమునకు సాధనములు, చతుర్థభూమిక జీవన్ముక్తి విదేహముక్తులకు సాధనము, పంచమ షష్ఠ సప్తమభూమికలు జీవన్ముక్తిసంబంధ స్వరూపసుఖమునకు సాధనము.

ఇతి శ్రీవిచారచంద్రోదయే - జ్ఞానభూమికావర్ణననామికా
త్రయోదశకలా సంపూర్ణా.

చతుర్థశకల.

జీవన్ముక్తి విదేహము క్తి వర్ణనము.

ప్ర.—జీవన్ముక్తి యని దేని ననవలయును?

ఉ.—దేహాదిప్రపంచప్రతీతి యుండఁగా బ్రహ్మస్వరూపముచే స్థితిని జీవన్ముక్తి యనవలయును.

ప్ర.—జీవన్ముక్తియందు ప్రపంచప్రతీతి యే హేతువువలన నగును?

ఉ.—జ్ఞానముచే అజ్ఞానసంబంధావరణశక్తి నాశ మైనను, ప్రారబ్ధబలముచేత భర్జితబీజన్యాయముగా విక్షేపశక్తి లేశావిద్యారూపముగా నుండును; దానివలన జీవన్ముక్తియందు ప్రపంచప్రతీతి యగును.

ప్ర.—జీవన్ముక్తియందు ప్రపంచము ఏరీతిగా ప్రతీత మగును?

ఉ.—రజ్జుజ్ఞానముచే సర్పభ్రాంతి నివృత్తమైన పిదప బాధితమైన సర్పము గనఁబడును; అదేరీతి న జీవన్ముక్తిదశలో బాధితమయిన ప్రపంచము ప్రతీత మగును. అన్యదృష్టాంతము.—

మహాభారతయుద్ధములో ద్రోణాచార్యులు స్వర్గస్థులైన పిదప అశ్వత్థామతో యుద్ధమయ్యెదినము సత్యసంకల్పుఁడైన పార్థసారథి శిబిరము నుంచి బయలుదేరినపుడు “నేడు సాశ్వరథముగా మరల శిబిరమునకు రావలయును” అని సంకల్పము చేసెను; యుద్ధమునకు పోయినపుడు అశ్వత్థామ బ్రహ్మాస్త్రము ప్రయోగించుటచే తత్కాలము సాశ్వరథము భస్మమాయెను; అయిన, సత్యసంకల్పుని సంకల్పబలముచే పూర్వవత్తుగా నుండెను; ఎపుడు శిబిరము చేరెనో, అపుడు భస్మరాశి పడెను.

ఆ ప్రకారముగ స్థూలదేహరూపరథమునకు పుణ్యపాపరూప చక్రములు, త్రిగుణరూపధ్వజము, ప్రాణపంచకరూపబంధనము, దశేం

ద్రుయరూపాశ్వములు, పంచవిషయరూపమార్గము, మనోరూప మగు కశ్యపము, బుద్ధిరూపసారథి భగవంతుడు, ప్రారబ్ధకర్మరూపతత్సంకల్పము, అహంకారరూపప్రతిష్ఠాస్థానము, చిదాభాసరూపరథికుడు అర్జునుడు, వాడు వైరాగ్యాది శస్త్రములు తీసికొని సత్సంగరూపరణ భూమిలో పోయినాడు; వానిమీద గురురూపాశ్వత్థామనిచేత బ్రహ్మస్త్రము ప్రయోగింపఁబడినది; తద్గత మైన జ్ఞానాగ్నిచేతతత్కాలము దేహాదిప్రపంచరూపసావయవరథాదికము బాధితమాయెను; అయిన, సారథి భగవంతుని ప్రారబ్ధకర్మరూపసంకల్పబలముచే తన్నాశరూప ప్రతీతిగా నేరడు; మతేమనిన, పిదపను దేహాదులప్రతీతియగుచున్నది. దానిని బాధితానువృత్తియనుచున్నారు.

ప్ర.—విదేహముక్తి అన నేమి?

ఉ.—ప్రపంచప్రతీతిరహితముగ బ్రహ్మస్థితి, లేక ప్రారబ్ధకర్మఫలము భోగముచే భుక్తమయిన పిదప స్థూలసూక్ష్మశరీరాకారపరిణామమును పొందిన దైన అజ్ఞానమునకు చైతన్యమందు అత్యంతనివృత్తి.

ప్ర.—ప్రారబ్ధాంతకాలమందు లేశాజ్ఞాననివృత్తి యేసా? వలన?

ఉ.—ప్రారబ్ధాంతకాలములో బ్రహ్మవిద్యాసంస్కారమందు సహితాజ్ఞానలేశమునకు విలయమగును; కావ్యరూఢాగ్నిచే తలకు దాహమై, కాష్ఠాగ్ని తన్ను తాను దహించునట్లు విద్యాసరము తనకు తాను వినాశమగుచున్నది; అపు డేమి? అసంగ; నందస్వయంప్రకాశపరబ్రహ్మమే తనకు తాను.

ఇతి శ్రీవిచారచంద్రిదయే - జీవన్ముక్తివిదేహముక్తివర్ణననావి చతుర్దశకలా సంపూర్ణా.

పంచదశకల.

పేదాంతప్రమేయవర్ణనము.

ప్ర.—మోక్షమునకు స్వరూప మేది ?

ఉ.—కార్యసహితాజ్ఞానరూపానర్థమునకు నివృత్తి, మఱియు పరమానందరూపబ్రహ్మమునకు సంప్రాప్తి మోక్షమునకు స్వరూపము.

ప్ర.—మోక్షమునకు ముఖ్యసాధన మేది ?

ఉ.—బ్రహ్మత్వైక్యాపరోక్షజ్ఞానము ముఖ్యసాధనము.

ప్ర.—ఆత్మనకు స్వరూపము ఎట్లు ?

ఉ.—దేహేంద్రియప్రాణమనోబుద్ధ్యజ్ఞానశూన్యములకంటె భిన్నమై అకర్తృభోక్తృసంగవ్యాపకచైతన్యము ఆత్మనకు స్వరూపము.

ప్ర.—బ్రహ్మమునకు స్వరూపము ఎట్లు ?

ఉ.—నిష్ప్రపంచాసంగపరిపూర్ణచైతన్యము బ్రహ్మస్వరూపము.

ప్ర.—బ్రహ్మాత్మలకు యేకత యేరీతిగాఁ గలదు ?

ఉ.—సదావిద్యమానచిదానందముగా బ్రహ్మాత్మలకు ఏకత గలదు.

ప్ర.—జ్ఞానమునకు స్వరూప మేది ?

ఉ.—జీవబ్రహ్మముల కభేదనిశ్చయజ్ఞానమునకు స్వరూపము.

ప్ర.—జ్ఞానమునకు అంతరంగసాధనములు ఏవి? దానిలోను సాక్షాదంతరంగసాధన మేది ?

ఉ.—వివేకము, వైరాగ్యము, శమాదిషట్సంపత్తి, ముముక్షుశ్రవణము, మననము, నిదిధ్యాసనము, తత్త్వంపదార్థశోధనము, ఇవి యెనిమిది అంతరంగసాధనములు; వానిలోను తత్త్వంపదార్థశోధనము సాక్షాదంతరంగసాధనము.

ప్ర.—జ్ఞానమునకు బహిరంగసాధనము లేవి?

ఉ.—నిష్కామకర్మోపాసనలు మొదలు బహిరంగసాధనములు.

ఇతి శ్రీ విచారచక్రద్రోదయే - వేదాంతప్రమేయవర్ణననామికా
పంచదశకలా సంపూర్ణా.

పోదశకల.

వేదాంతపదార్థసంజ్ఞ.

2 ద్వివిధపదార్థములు.

అధ్యాసము 2.—అర్థాధ్యాసము, జ్ఞానాధ్యాసము.

అహంకారము 2.—శుద్ధము [కూటస్థాత్మను గురించి], అశుద్ధ
[దేహాద్యనాత్మను గురించి].

అహంకారము 2.—సామాన్యము [కేవలము నే నని స్ఫురణము
విశేషము[నామజాత్యాదిదేహాధర్మములను గురించి] నే ననిస్ఫురణము

అహంకారము 2.—ముఖ్యము [దేహాది సంఘాతసహిత కూటస్థ
గూర్చి నే నని స్ఫురణము], అముఖ్యము [కేవలకూటస్థునిగూర్చి
నే నని స్ఫురణము].

అజ్ఞానము 2.—సమష్టి [వ్యాపకచైతన్యమునకు, అచ్ఛాదక మైన మూలాజ్ఞానము], వ్యష్టి [ఘటాద్యవచ్ఛిన్నచైతన్యము కాచ్ఛాదక మైన తూలాజ్ఞానము].

అజ్ఞానశక్తి 2.—ఆవరణహేతువు, విక్షేపహేతువు.

బ్రహ్మము 2.—సగుణము, నిర్గుణము.

శబ్దము 2.—వర్ణరూపము, ధ్వనిరూపము.

సంపత్తి 2.—దైవి, ఆసురి.

సమాధి 2.—సవికల్పము, నిర్వికల్పము.

కిత్తి విధ పదార్థములు.

అధ్యాత్మాది కి.—అధ్యాత్మము [ఇంద్రియము], అధిదైవము [దేవత], అధిభూతము [విషయము].

అంతఃకరణదోషములు కి.—మలము, విక్షేపము, ఆవరణము.

ఆత్మలు కి.—మిథ్యాత్మ [స్థూల సూక్ష్మసంఘాతము], గౌణాత్మ [పుత్తుఁడు], ముఖ్యాత్మ [సాక్షి].

కర్తృము కి.—సంచితము, ఆగామి, ప్రారబ్ధము,

కర్తాది కి.—కర్తృము, అకర్తృము, వికర్తృము.

కారణము కి.—ఆరంభి, పరిణామి, వివర్తము.

జీవుఁడు కి.—పారమార్థికుఁడు, వ్యావహారికుఁడు, ప్రాతిభాసికుఁడు.

జీవుఁడు కి.—విశ్వుఁడు, తైజసుఁడు, ప్రాజ్ఞుఁడు.

తాపములు కి.—ఆధ్యాత్మికము, ఆసిద్ధైవికము, ఆధిభౌతికము.

లక్షణదోషములు కి.—అవ్యాప్తి [లక్ష్యముయొక్క యేదేశమందు లక్షణము వర్తింప కుండుట], అతివ్యాప్తి [లక్ష్యమందు నిండి, అలక్ష్యమందును లక్షణము వర్తించుట], అసంభవము [లక్ష్యమందు లక్షణము వర్తింప కుండుట].

వాదాది కి.—గురుశిష్యులసంవాదము, జల్పము [యుక్తినిపుణపండితులకు పరస్పరవాదము], వితండము [ప్రమాణయుక్తిరహితమయినట్టి మూర్ఖులకు పరస్పరవాదము].

4 చతుర్విధపదార్థములు.

అంతఃకరణము 4.—మనస్సు [సంకల్పవికల్పరూపవృత్తి], బుద్ధి [నిశ్చయరూపవృత్తి], చిత్తము [చింతనరూపవృత్తి], అహంకారము [అహంతారూపవృత్తి].

భక్తులు 4.—ఆర్తుఁడు [ఆధ్యాత్మికాది దుఃఖముచే వ్యాకులుఁడు], జిజ్ఞాసువు [ఆత్మజ్ఞనేచ్ఛ గలిగినవాఁడు], అర్థార్థి [విషయభోగేచ్ఛ గలిగినవాఁడు], జ్ఞాని [జీవన్ముక్తుఁడు].

చిత్తనిరోధయుక్తులు 4.—అధ్యాత్మవిద్య, సత్సంగము, వాసనాత్యాగము, ప్రాణాయామము.

పురుషార్థములు 4.—ధర్మము, అర్థము, కామము, మోక్షము.

బ్రహ్మవిదాది 4.—బ్రహ్మవిత్తుఁడు, బ్రహ్మవిద్వరుఁడు, బ్రహ్మవిద్వరీయాంసుఁడు, బ్రహ్మవిద్వరిష్టుఁడు.

భూతగ్రామములు 4.—జరాయుజము, అండజము, ఉద్భిజ్జము, స్వేదజము.

మోక్షద్వారపాలకులు 4.—శమము, సంతోషము, వివేకము, సత్సంగము.

వర్తమానజ్ఞానప్రతిబంధకములు 4.—విషయాసక్తి, బుద్ధిమాంద్యము, కుతర్కము, విపర్యయదురాగ్రహము.

జ్ఞానప్రతిబంధనివృత్తిహేతువులు 4.—శమాదికము, శ్రవణము, మననము, నిదిధ్యాసనము.

2690
సమాధివిష్ణుములు 4.—లయము, విక్షేపము, కషాయము, రసస్వాదము.

5 పంచవిధపదార్థము ల్.

అభావములు 5.—ప్రాగభావము [కార్యోత్పత్తికి పూర్వమందు], ప్రధ్వంసాభావము [నాశానంతరము], అన్యోన్యాభావము [పరస్పరమునందు], అత్యంతాభావము [త్రికాలమందు], సామయికాభావము [ఒకకాలమందుండుట రెండవకాలమందు లే కుండుట].

ఉపప్రాణములు 5.—నాగము [ఉద్గారహేతు వైన వాయువు], కూర్మము [నిమేషాన్వేష హేతు వైన వాయువు], కృకలము [శింకా హేతు వైన వాయువు], దేవదత్తము [జృంభాహేతు వైన వాయువు], ధనంజయము [మృతశరీరపుష్టి హేతు వైన వాయువు].

కర్తృములు 5.—నిత్యము, వైమిత్తికము, కామ్యము, ప్రాయశ్చిత్తము, నిషిద్ధము.

క్షేత్రములు 5.—అవిద్య, అస్మిత, రాగము, ద్వేషము, అభినివేశము.

జీవన్ముక్తికి ఫలములు 5.—జ్ఞానరక్షణము, తపము, విసంవాదాభావము, దుఃఖనివృత్తి, సుఖప్రాప్తి.

ప్రళయములు 5.—నిత్యము [క్షణక్షణమందు సర్వకార్యములకు సేవజ్యోతివలె నాశ మగుట, లేక సుషుప్తి], వైమిత్తికము [బ్రహ్మదేవుని రాత్రిరూపనిమిత్తముచే భూరాదిలోకత్రయమునకు నాశము] దినప్రళయము [బ్రహ్మదేవుని ఒకదినమునందు చతుర్దశమన్వంతరము లగుచున్నవి; వానిలో ప్రత్యేకమన్వంతరమునకు నాశము. దానినే అవాంతరప్రళయ మనియు, మనుప్రళయ మనియు, వైమిత్తికప్రళయ మనియు అనుచున్నారు], మహాప్రళయము [బ్రహ్మదేవుని శతవర్షము

7 న స్త వి ధ ప దార్థ ము లు.

చిదాభాసునిఅవస్థలు 7.—అజ్ఞానము, ఆవరణము, విక్షేపము, పరోక్షజ్ఞానము, అపరోక్షజ్ఞానము, శోకనాశము, అతిహర్షము.

చైతన్యము 7.—శుద్ధము [విశేషణరహితము], ఈశ చైతన్యము [మాయావిశిష్టము], జీవచైతన్యము [అవిద్యావిశిష్టము], ప్రమాతృ చైతన్యము [అంతఃకరణావచ్ఛిన్నము], ప్రమాణచైతన్యము [ప్రమాణ వృత్త్యవచ్ఛిన్నము], ప్రమేయచైతన్యము [విషయావచ్ఛిన్నము], ప్రమాచైతన్యము [విషయాకారవృత్త్యవచ్ఛిన్నము].

న్యాయమతప్రకారముగా పదార్థములు 7.—ద్రవ్యము, గుణము, కర్మము, సామాన్యము, సమవాయము, అభావము, విశేషము.

8 అ వ్య వి ధ ప దార్థ ము లు.

పాశములు 8.—దయ, శంక, భయము, లజ్జ, నింద, కులము, శీలము, ధనము.

పురి 8.—జ్ఞానేంద్రియపంచకము, కర్మేంద్రియపంచకము, అంతఃకరణచతుష్టయము, ప్రాణపంచకము, భూతపంచకము, కామము, త్రివిధకర్మము, శాసన.

ప్రకృతి 8.—వేతేవేతే ఏదుభూతములు, సమష్టియైనమనస్సు, సమష్టియైనబుద్ధి, సమష్టియైన అహంకారము.

9 న వ వి ధ ప దార్థ ము లు.

సంసారము 9.—జ్ఞాత, జ్ఞానము, జ్ఞేయము, భోక్త, భోగ్యము, భోగము, కర్త, కరణము, క్రియ.

నాడికలు 9, దేవతలు 9.—ఇడ [వామనాసికాగతనాడి - దేవత హారి], పింగల [దక్షిణనాసికాగతనాడి - దేవత బ్రహ్మ], సుషుమ్న

[నాసికామధ్యగతనాడి - దేవత రుద్రుడు], గాంధారి [దక్షిణనేత్ర గతనాడి - దేవత ఇంద్రుడు], హస్తజిహ్వా [వామనేత్రగతనాడి - దేవత వరుణుడు], పూష [దక్షిణకర్ణగతనాడి - దేవత ఈశ్వరుడు], యశస్విని [వామకర్ణగతనాడి - దేవత బ్రహ్మ], కుహు [గుడేంద్రియగతనాడి - దేవత పృథ్వీ] అలంబుష [మేధ్రగతనాడి - దేవత సూర్యుడు], శంఖిని [నాభిగతనాడి - దేవత చంద్రుడు].

10 దశవిధపదార్థములు.

రసములు 10.-శృంగారము, వీరము, కరుణము, అద్భుతము, హాస్యము, భయానకము, బీభత్సము, రౌద్రము, శాంతము, భక్తి.

11 ఏకాదశవిధపదార్థములు.

జ్ఞానసాధనములు 11.-వివేకాదులు 4, గురూపసత్తి 1, శ్రవణాదులు 4, మనోనాశము 1, వాసనాక్షయము 1.

12 ద్వాదశవిధపదార్థములు.

అనాత్మధర్మములు 12.-అనిత్యము, వినాశి, అశుద్ధము, అనేకము, క్షేత్రము, ఆశ్రితము, వికారి, పరప్రకాశ్యము, హేతుమంతము, పరిచ్ఛిన్నము, సంగి, ఆవృతము.

ఆత్మధర్మములు 12.-నిత్యము, అవ్యయము, శుద్ధము, ఏకము, క్షేత్రజ్ఞము, అశ్రయము, అవికారి, స్వప్రకాశము, హేతువు, వ్యాపకము, అసంగి, అనావృతము.

13 త్రయోదశవిధపదార్థములు.

భాగవతధర్మములు 13.-సకామకర్మఫలమునకు విపరీతదర్శనము, ధనగృహదులందు తిరస్కారబుద్ధి, పరలోకమునందు నశ్వరబుద్ధి, బ్రహ్మ

నిష్ఠగురుప్రతిగమనము, గురువందు ఈశ్వరబుద్ధి హతీయు నిష్కపట
సేవ, పరమేశ్వరునియందు సకలకర్మార్పణము, స్వామిసంగతి, శౌచ
తప స్తితితామసములు, స్వాధ్యాయార్జవబ్రహ్మచర్యాహింసలు, సర్వ
త్ర ఆత్మరూపముచే ఈశదర్శనము, ఏకాంతదేశమందు ఏకాకిగానుండుట,
సర్వభూతములందు ఆత్మదర్శనము ఆత్మయందు సర్వభూతముల దర్శ
నము, వర్ణాశ్రమాదులచే దేహమందు నిరభిమానత.

14 చతుర్దశవిధపదార్థములు.

త్రిపుటులు 14.—ఇంద్రియ దేవతావిషయ సహితములుగా పూర్వ
ముగ చెప్పబడియున్నవి.

15 పంచదశవిధపదార్థములు.

మాయానామములు 15.—మాయ, అవిద్య, ప్రకృతి, శక్తి, సత్య,
మూల, తూల, యోని, అవ్యక్తము, అవ్యాకృతము, అజ, అజ్ఞానము,
తమస్సు, తుచ్ఛ, అనిర్వచనీయము.

16 షోడశవిధపదార్థములు.

కల 16.—హిరణ్యగర్భము, శ్రద్ధ, ఆకాశము, వాయువు, తేజము,
జలము, పృథ్వి, దశేంద్రియములు, మనస్సు, అన్నము, బలము, తపము,
మంత్రము, కర్మము, లోకము, నామము.

ఇతి శ్రీవిచారచంద్రోదయే - వేదాంతపదార్థసంజ్ఞావర్ణననామికా
షోడశీకలా సంపూర్ణా.

—o—o—o—